

REVISTA ORTODOXĂ

**PUBLIȚIA ON-LINE
A
ARHIEPISCOPIEI CRAIOVEI**

NR. 2/2019

EDITURA MITROPOLIA OLTENIEI

ISSN 2392-6546, ISSN-L 2392-6546

COLEGIUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE:

ÎPS Acad. Prof. Univ. Dr. IRINEU POPA,
Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei

MEMBRI:

Pr. Conf. Univ. Dr. NICOLAE RĂZVAN STAN
Pr. Conf. Univ. Dr. ADRIAN IVAN
Pr. Conf. Univ. Dr. PICU OCOLEANU
Pr. Conf. Univ. Dr. CONSTANTIN BĂJĂU
Pr. Lect. Univ. Dr. ION REȘCEANU
Pr. Lect. Univ. Dr. IOAN SORIN BORA
Diac. Lect. Univ. Dr. MIHAI CIUREA

REDACTOR ȘEF:

Pr. Lect. Univ. Dr. IONIȚĂ APOSTOLACHE

COORDONATOR REVISTĂ:

Pr. Conf. Univ. Dr. ADRIAN BOLDIȘOR

CORECTOR REVISTĂ:

Pr. Dr. CĂTĂLIN DAN
Drd. DORU MARCU

TEHNOREDACTARE:

VALENTIN CORNEANU

CUPRINS:

TEOLOGIE ȘI VIAȚĂ:

<i>Pr. Dr. MIRCEA LUCIAN NINCU, A grăi liturgic în spațiul misionar ortodox.....</i>	<i>4</i>
--	----------

ANIVERSAR:

<i>Arhid. Prof. Dr. Nicușor Lăzărică, Un secol de cultură muzicală la Seminarul „Sfântul Grigorie Teologul” din Craiova. Manuscrisele muzicale.....</i>	<i>26</i>
---	-----------

VIAȚA BISERICESCĂ:

<i>Pr. ILIE TURCESCU, Episcopia Râmnicului în relație cu Mitropolia de la Carloviț.....</i>	<i>35</i>
---	-----------

CUVÂNT DIN AMVON:

<i>Pr. Lect. Dr. IONIȚĂ APOSTOLACHE, Cuvânt duhovnicesc la praznicul Floriilor. Împreună călătorind pe cale – de la Patimă la Înviere.....</i>	<i>41</i>
--	-----------

POEZIE RELIGIOASĂ:

<i>Pr. CONSTANTIN RUS, Bunul meu, Iisus.....</i>	<i>47</i>
<i>LHANA ROMA-NOVA, Tânguirea unei cruci.....</i>	<i>48</i>
<i>LHANA ROMA-NOVA, Îngerul de la fântână.....</i>	<i>50</i>
<i>LHANA ROMA-NOVA, Slujitoarea Domnului, Maria.....</i>	<i>55</i>

A GRĂI LITURGIC ÎN SPAȚIUL MISIONAR ORTODOX

*Pr. Dr. Mircea Lucian Nincu,
Biserica „Sfântul Ierarh Petru Movilă”, Craiova*

În spațiul misionar ortodox, odată cu redimensionarea libertății religioase a lumii postmoderne, preotul în calitate de liturg s-a simțit provocat de noua paradigmă culturală să adreseze credincioșilor creștini practici tipiconale inedite. Lucrarea sa s-a bazat, în primul rând, pe metode misionare verificate de-a lungul veacurilor precum: slujirea în spațiul liturgic al Bisericii, propovăduirea învățaturii de credință potrivit Sfintei Scripturi, a dogmelor Sfintelor Sinoade Ecumenice și a învățăturilor Sfinților Părinți și, în al doilea rând, pe inovații tipiconale similare tradițiilor locale, care odată asimilate în spațiul liturgic al Bisericii au modificat spațiul religios ortodox.

Oficierea slujbelor bisericești în altă limbă decât limba locală și rolul negativ pe care îl are această practică în spațiului liturgic și în realizarea lucrării misionare a Bisericii Ortodoxe, reprezintă inovația tipiconală pe care o abordăm aici. Întreprinderea noastră nu este nici nouă, nici novatoare, însă, din punctul nostru de vedere, abordarea ei se impune pentru că slujitorii bisericești încă nu sunt convinși de ineficiența misionară a acestei practici liturgice.

1. Importanța limbii vorbite pentru mesajul hristologic

Potrivit unor gânditori moderni precum Ludwig Wittgenstein, „Limbajul nu constituie doar un mijloc de comunicare, ci mediul în care ia naștere și se articulează gândirea”¹. Din această perspectivă înțelegem cât de importantă este exprimarea textului liturgic creștin într-o limbă care să fie înțeleasă de către credincioși.

Spațiul liturgic creștin este definit de mesajul hristologic iar caracteristica principală a acestuia este dimensiunea sa simbolică. De

---

¹ Ludwig Wittgenstein, *Tractatus Logico-Philosophicus*, Trad. Mircea Dumitru și Mircea Flonta, Ed. Humanitas, București, 2001, p. 9.

aceea, „dacă există un limbaj care descrie lumea, un limbaj capabil să ofere o reprezentare simbolică a realității, atunci rezultă că atât limbajul cât și lumea trebuie să aibă o structură comună care să facă posibil acest lucru”². În acest context, transmiterea mesajului liturgic prin intermediul graiului comun trebuie să se realizeze în cadrul limbii vorbite atât de transmițător, în cazul nostru preotul slujitor, cât și de receptor, reprezentat aici de auditoriul credincioșilor care participă la oficierea ritualului liturgic. Ca atare, „limbajul cotidian este o parte a organismului omenesc, una nu mai puțin complicată decât acesta”³. De aceea, el „deghizează gândul în așa fel încât nu se poate deduce din forma exterioară a îmbrăcămintei forma gândului care este îmbrăcat; căci forma exterioară a îmbrăcămintei este croită pentru cu totul alte scopuri decât acela de a permite recunoașterea formei corpului”⁴. Fiind așadar esența mesajului pe care îl îmbracă prin exprimare, limba în care sunt oficiate slujbele bisericești trebuie să fie consecventă mesajului pe care îl transmite și, în același sens, acesta să fie adresat cu necesitate credincioșilor în forma sa comună, cunoscută și înțeleasă de aceștia.

Încadrându-se în direcția lucrării Sfinților Apostoli Biserica a realizat în istorie prin oficierea Sfintelor Taine vestirea Evangheliei către toate neamurile (Matei 28, 19-20). În acest sens, adresarea mesajului evanghelic este parte a slujirii bisericești pe care este chemat preotul să o înfăptuiască în aceeași măsură în care are de împlinit opera sa pastorală și sacramentală. Aceste dimensiuni ale lucrării preoțești sunt încununate în Taina Sfintei Liturghii care este graiul cel dulce al rugăciunii pe care Biserica îl înalță către Dumnezeu. Cântarea îngerească a Sfintei Liturghii consolidează activitatea misionară a Bisericii și transformă lăuntric pe aceia care ascultă limbajul ei dumnezeiesc. Înfăptuindu-se sub călăuzirea Duhului Sfânt, transmiterea mesajului liturgic al Cuvântului lui Dumnezeu cere cu necesitate să fie formulat în vederea satisfacerii nevoilor spirituale ale credincioșilor de azi și a problemelor cu care aceștia se confruntă.

---

² *Ibidem*, p. 42.

³ *Ibidem*, p. 95.

⁴ *Ibidem*.

2. Adaptarea mesajului creștin graiului local

Datoria preotului de a sluji lui Hristos începe din spațiul liturgic al Bisericii în care acesta are menirea de a adapta mesajul misionar al Evangheliei structurii lingvistice a limbii în care credincioșii ce participă la oficierea ritualului liturgic comunică în mod obișnuit încercând în acest sens să valorifice, adică să creștineze, spațiul lingvistic în care își desfășoară activitatea pastorală. În acest sens, spre exemplu, exprimarea evlaviei monastice a adâncit limbajul liturgic în sens teologic, accentuând elementul tipiconal printr-o interpretare și abordare ritualică a Sfintelor Taine⁵. Astfel tradiția liturgică a modificat exprimarea soteriologică a Sfintelor Taine centrând lucrarea Duhului Sfânt, care se înrâurează în inima credinciosului, pe deciziile dogmatice ale Sinoadelor Ecumenice care accentuează importanța săvârșirii ritualului bisericesc. În acest context, preotului slujitor ortodox ca misionar i s-a oferit libertatea de a interveni asupra modului în care administrează Sfintele Taine, precum și asupra limbajului pe care îl folosește în lucrarea de evanghelizare a lumii prin intermediul Sfintelor Taine, în special a Sfintei Liturghii⁶.

În acest sens părintele Ion Bria sublinia că cea mai importantă lucrare misionară pe care o are de realizat preotul pentru a-L vesti pe Hristos constă în rostirea Evangheliei în limba pe care o înțeleg toți credincioșii care se exprimă și fac parte din același bazin cultural. În viziunea sa, valoarea limbii în care este vestită învățătura de credință creștină nu constă numai în respectarea ritualului, ci în înțelegerea mesajului acestuia de către cei care participă și contribuie la realizarea spațiului liturgic creștin: „Oricât de venerată ar fi o limbă din trecut, oricât de poetice ar fi unele expresii biblice, dacă acestea nu comunică Vestea cea Bună, ele nu au nici o rezonanță”⁷. De aceea, noi credem că principala datorie a episcopului, a preotului precum și a cantorului sau a corului bisericesc, este transmiterea mesajului evanghelic în limba pe care o înțeleg într-atât de bine credincioșii creștini încât o folosesc la toate nivelurile sociale, culturale și educaționale indiferent de vârstă⁸.

---

⁵ Ion Bria, *Liturghie după Liturghie*, Ed. Athena, București, 1996, p. 31.

⁶ *Ibidem*, p. 49.

⁷ *Ibidem*, p. 48.

⁸ *Ibidem*, p. 112.

În vederea realizării unei comunicări totale a mesajului evanghelic, în contextul hrănirii spațiului liturgic de la cele șapte guri ale Duhului Sfânt în Biserică prin Sfintele Taine, vocabularul preotului și textul liturgic trebuie mereu adaptate la necesitățile culturale locale prin eludarea expresiilor care nu se mai regăsesc în limbajul comun, precum și a termenilor care nu au echivalent în limba contemporană, atât verbal cât și grafic⁹.

Ca atare, în acest sens, chemarea lucrării misionare trebuie să fie centrată pe repetarea mesajului evanghelic în moduri și modele catehetice – a catehiza desemnează caracterul maieutic al actului vorbirii – ce se propagă în depărtatele dimensiuni ale sufletului omenesc asemenea ecoului care se întoarce la sursă spre a oferi același și același răspuns aceluia care îl așteaptă¹⁰. Catehizarea, ca element al lucrării misionare, este caracterizată așadar de insistență, anduranță și persuasiune întemeiate pe credința plină de conținut scripturistic și învățătură teologică articulată acesteia, asumată personal de către toți aceia care își recunosc și mărturisesc calitatea de membri ai Bisericii¹¹.

Lucrarea misionară de propovăduire are și dimensiune apologetică, pentru că apără învățăturile Sfinților Apostoli (Fapte 2, 42), dar și pentru că transmite și înfăptuiește lucrările Bisericii, motiv pentru care este deplină numai în lucrarea episcopului. Ca atare, în calitate de chip al Chipului tuturor, episcopul are misiunea de a analiza atât administrativ cât și disciplinar lucrarea și activitatea misionară a acelei părți de lume care i-a fost dată spre păstorire.

În acest sens, Sfântul Mucenic Policarp al Smirnei preciza că episcopul este: „învățătorul (didascalos), părintele creștinilor”¹², care este investit cu o „anumită harismă a Adevărului”¹³. Calitatea duhovnicească de cap al Bisericii a episcopului este fundamentată în actul creator de aducerea la ființă a omului, precizat în referatul creației și evidențiat de faptul că „omul posedă un limbaj capabil să vorbească despre sine însuși (...). Limbajul nu este doar instrumentul

---

⁹ *Ibidem*, nota 51.

¹⁰ *Ibidem*, p. 50.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Sf. Mucenic Policarp al Smirnei, *Acte martirice* XII, 2, apud Ion Bria, *Liturghie după Liturghie*, Ed. Athena, București, 1996, p. 51.

¹³ Sf. Irineu de Lyon, *Adv. haer.* 2. 26. 2, apud Ion Bria, *Liturghie după Liturghie*, Ed. Athena, București, 1996, p. 51.

comunicării ci și al gândirii. Iar gândirii nu îi este necesară vederea”¹⁴. Limba pe care o folosesc episcopii Bisericii este limba lumii căreia aceștia Îl adresează pe Hristos (cf. I Cor. 14, 1-19), o limbă care relevă scopul misionar al mesajului evanghelic înrădăcinat în iubirea divină care cheamă la comuniune. Ca atare, „a vorbi clar și rațional exprimă dragostea de aproapele”¹⁵. De aceea, limbajul liturgic bisericesc în dimensiunea sa misionară trebuie să amintească lumii de azi limpede faptul că „eforturile contemporane de a distruge limbajul nu exprimă altceva decât singurătatea fundamentală a modernilor”¹⁶.

Aceste realități lingvistice complexe pe care le întâlnim în spațiul eclesiologic relevă rolul Bisericii în lupta pentru „un limbaj deschis”¹⁷, limbaj care să exprime lucrarea Duhului Sfânt săvârșită în cadrul slujirii liturgice a Bisericii. Slujbele bisericești și cuvântările publice ale episcopului și prin el a preoților, pline de mesaj scripturistic și învățătura teologică creștină, sunt asemenea cuvintelor creațiunii care „nu-și fac efectul fiindcă ar fi rostite de un om oarecare, ori de câte ori ar fi, ci pentru că au fost rostite de Dumnezeu însuși”¹⁸.

În acest context, limbajul străin de cultul și rânduiala tipiconală pe care îl folosesc anumiți preoți slujitori fără binecuvântarea episcopului, este mărturie vie a unei lucrări misionare fără sorți de izbândă. Folosirea unor metode misionare nerecomandate de Biserică de către preotul slujitor, cum ar fi oficierea Sfintei Liturghii în altă limbă decât limba comună a locului, fie chiar și doar pentru anumite pasaje, denaturează mesajul hristologic și eclesiologic al tipicului bisericesc. Prin intermediul unor astfel de slujitori limbajul liturgic al Bisericii dobândește un caracter repetitiv și redundant,

---

¹⁴ Giovanni Sartori, *Homo videns, imbecilizarea prin televiziune și post-gândirea*, Trad. de Mihai Elin, Ed. Humanitas, București, 2006, p. 18, *apud* Paul Siladi, *Câteva considerații privind destinul imaginii în modernitate*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa*, Anul LVI, nr. 1, 2011, p. 219.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Jacques Ellul, *The humiliation of the word*, Trad. de Joice Main Hancks, Erdmans, Grand Rapids Mich, 1985, pp. 256-257, *apud* Paul Siladi, *Câteva considerații privind destinul imaginii în modernitate*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa*, Anul LVI, nr. 1, 2011, p. 220.

¹⁷ *Ibidem*, p. 263.

¹⁸ Ion Bria, *Liturghie*, p. 56, vezi nota 56.

asemănător diverselor „forme de discursuri închise: discursuri politice; științifice (prin intermediul așa-ziselor metode științifice, care exclud inovația sau prin intermediul paradigmatelor de gândire); discursuri ideologice (care în sine sunt limitate la nesfârșite repetiții) și discursuri catehetice, fie că sunt creștine”¹⁹ sau comportă alte forme de exprimare ideologică. „Astfel de închideri ale limbajului exclud limba omenească și intervenția cuvântului lui Dumnezeu”²⁰.

3. Glossolalia, xenologia și limbajul liturgic

Există cazuri în zilele noastre, și nu sunt puține, în care slujitorii bisericești ortodocși, în special preoți și îndeosebi în timpul Sfintei Liturghii, rostesc textul liturgic în limbi moarte considerate sfinte, precum limba slavă sau greaca veche, argumentând decizia lor prin lucrarea Duhului Sfânt care lucrează neconținut în Biserică de la Sfinții Apostoli până azi prin preoți, Duh Sfânt care la Cincizecime a dăruit Sfinților Apostoli harisma *vorbirii în limbi*.

Faptul că activitatea Bisericii este realizată prin prezența neconținută a Duhului Sfânt care o împuternicește spre a-L vesti pe Hristos „în Ierusalim și în toată Iudeea și Samaria și până la marginile pământului” (Faptele Apostolilor 1, 8) este incontestabil, iar chemarea pe care Mântuitorul o face ucenicilor Săi de a merge până la marginile lumii spre a-L vesti, relevă realitatea existenței harismelor încă din timpul Bisericii primare. Scopul final al acestor îndemnuri scripturistice a fost și a rămas dumnezeiasca lucrare a Evangheliei²¹. Însă, harismele nu reprezintă recompense pe care Dumnezeu le oferă oamenilor pentru meritul de a mărturisi credința creștină, ci sunt dovezi ale faptului că Duhul Sfânt se revarsă peste cine voiește (cf. 1 Corinteni 12, 11). De asemenea, harismele nu

---

¹⁹ Jacques Ellul, *The humiliation of the word*, Trad. de Joice Main Hancks, Erdmans, Grand Rapids Mich, 1985, p. 264, *apud* Paul Siladi, *Câteva considerații privind destinul imaginii în modernitate*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa*, Anul LVI, nr. 1, 2011, p. 220.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ N. I. Nicolaescu, *Actualitatea Epistolei I către Corinteni*, în *Studii Teologice*, III, (1951), nr. 3-4, p. 90 *apud* Paul Siladi, *Câteva considerații privind destinul imaginii în modernitate*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa*, Anul LVI, nr. 1, 2011, p. 220.

adaugă anumite merite acelor care le primesc (1 Corinteni, 12, 3)²², motiv pentru care ele reprezintă daruri ale Duhului Sfânt oferite întregii lumi în vederea zidirii Trupului lui Hristos, care este Biserica (1 Corinteni 12, 8; 14, 26)²³.

Ca atare, în opinia noastră este firesc să vedem chipul în care harisma glosolaliei sau a vorbirii în limbi este benefică spațiului liturgic în contextul temei noastre, deoarece, după cum arată Sfântul Apostol Pavel „dacă mă rog într-o limbă străină, duhul meu se roagă, dar mintea mea este neroditoare” (1 Corinteni 14, 14), afirmație care, totodată, pare că legitimează acest fel de harismă, pentru că tot Apostolul îndeamnă pe slujitorii Bisericii: „nu opriți să se grăiască în limbi” (1 Corinteni 14, 39). Pentru a depăși această aparentă confuzie Apostolul Neamurilor precizează clar: „darul limbilor va înceta” (1 Corinteni 13, 8).

Studiul biblic românesc a acordat atenție harismei *vorbirii în limbi* în numeroase studii²⁴ și a evidențiat faptul că „glosolalia era un dar propriu epocii apostolice, care de atunci nu mai apare decât extrem de rar în zilele noastre”²⁵. Aspectul relevant al acestui context constă în precizarea faptului că harisma glosolaliei în Biserică va înceta. Acest fapt este argumentat de comentariile patristice care la rândul lor precizează modul în care Apostolii au fost împuterniciți să vorbească tuturor neamurile (Matei 28, 20) la Cincizecime, ceea ce este precizat prin concepte precum *xenoglossie* sau *xenologie*²⁶, termeni care precizează „o vorbire într-o limbă omenească, dar care nu a fost învățată în prealabil”²⁷ și nu o *glossolalie* înțeleasă ca „vorbire în

---

²² A. C. Thieselton, *The First Epistle to the Corinthians*, NIGTC, Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, The Paternoster Press, Carlisle, 2000, p. 931.

²³ Constantin Gheorghe, *Harismele după Epistolele Sfântului Apostol Pavel*, în *Studii Teologice*, XXV (1973), nr. 1-2, p. 29 (pp. 21-32).

²⁴ Mitropolitul Nicolae Mladin, *Asceza și mistica paulină*, Ed. Deisis, Sibiu, 1996; Nichifor Crainic, *Cursuri de mistică: I. Teologie mistică. Mistică germană II*, Ed. Deisis, Sibiu, 2010, Natalia Dinu Manoilescu, *Sfântul Duh în spiritualitatea ortodoxă*, Ed. Renașterea, Cluj Napoca, 2005.

²⁵ Natalia Dinu Manoilescu, *Op. cit.*, p. 103.

²⁶ Richard I. Pervo, *Acts. A commentary*, Hermeneia, Forest Press, Minneapolis, 2009, p. 64 *apud* Stelian Tofană, *Harisma „vorbirii în limbi”, prezentă încă în Biserică? – o perspectivă paulină –*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa*, Anul LVI, nr. 1, 2011, p. 19 (pp. 16-33).

²⁷ D. A. Carson, *Showing The Spirit – A Theological Exposition of 1 Corinthians 12-14*, Baker Book, Grand Rapids, Michigan, 1987, p. 79 *apud* Stelian Tofană, *Harisma*

tipare verbale, care nu pot fi identificate cu nici o limbă omenească; o vorbire extatică”²⁸. În acest sens Sfântul Ioan gură de Aur se întreba persuasiv: „Dar cum i-au atras Apostolii pe toți aceștia?, m-ar putea întreba cineva. Cum i-au convins pe scit, pe indian, pe sarmat și pe trac, când nu știau decât o singură limbă, pe cea iudaică? Au luat din darul Duhului harul grăirii în multe limbi”²⁹. Precizăm că viziunea în acest domeniu a Sfântului Grigorie de Nyssa este similară. În acest context, părintele Ioan Sauca observa: „Așadar, aceștia (Apostolii) vorbeau parțial elamiților, mezilor și celorlalte neamuri schimbându-și, după voie, graiurile lor în limbile neamurilor. Dar eu, zice Apostolul, vreau să grăiesc în Biserică cinci cuvinte cu mintea mea, ca să-i învăț și pe alții, decât zece mii de cuvinte într-o limbă oarecare (1 Corinteni 14, 19). Căci, atunci, acea limbă a fost foarte folositoare celor de alte limbi, întrucât a ajutat ca nu cumva din pricina limbii (aramaice n.n.) celor ce vesteau, să se facă fără eficiență propovăduirea pentru cei care nu o cunoșteau”³⁰. Astfel, *glossolalia* a făcut posibilă vestirea Evangheliei până la marginile pământului și confirmă lucrarea Duhului Sfânt în Biserică, ceea ce relevă faptul că harisma vorbirii în limbi nu reprezintă un scop în sine care să releve manifestarea Sfântului Duh, ci constituie o necesitate misionară care relevă istoria și gândirea Bisericii primului veac creștin.

Pe de altă parte, vorbirea în limbi relevă existența unor dimensiunile spirituale ancestrale către care este permanent deschis sufletul omenesc. Ca atare, interpretarea ritualului liturgic de către preotul slujitor într-o dulce formă lirică și muzicală personală și într-o limbă necunoscută auditoriului, creează în spațiul liturgic creștin un mediu spiritual trunchiat și mărginit care face ca relația duhovnicească dintre preot și credincios să sune ca o vrajă, un pseudo-fenomen religios de transă, lipsit de solemnitate și de realitatea lucrătoare a Duhului Sfânt: „În diferitele culte ale

---

„vorbirii în limbi”, prezentă încă în Biserică? – o perspectivă paulină – , în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa*, Anul LVI, nr. 1, 2011, p. 19 (pp. 16-33).

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, Trad. din limba greacă veche și note de Preotul Profesor Dumitru Fecioru, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2009, p. 116.

³⁰ Drd. Ioan Sauca, *Glossolalia în Biserica primară și interpretările ei de-a lungul vremii*, în *Rev. Mitropolia Ardealului XXVII* (1982), nr. 7-9, pp. 445-463.

misterelor, starea de conștiință alterată era dovada contactului stabilit cu puterile supranaturale, ceea ce era, de fapt, scopul participării în astfel de ritualuri. Începând cu timpurile lui Plato, se constată o tendință crescândă de a echivala starea de frenezie extatică cu inspirația divină, indiferent ce anume spunea cel aflat într-o astfel de stare era considerat a fi de inspirație cerească. Asumpția de bază era că, dacă o divinitate vorbea, de fapt, printr-un om, mintea aceluia trebuia să fi devenit inactivă, pentru ca organele sale de vorbire să fi putut deveni instrumente ale divinității. În mod inevitabil, o astfel de gândire a devenit trăsătura recunoscută social a vorbirii oraculare, etalându-se prin comportamente asociate cu posedarea divină, cum ar fi ridicarea intensității vorbirii, tonuri și ritmuri anormale ale vorbirii și manifestări fizice ale stării de exaltare sau a stării de transă”³¹.

Meritul acestei precizări relevă motivația Sfântul Apostol Pavel care insistă să precizeze că *glossolalia* este o harismă specifică Sfinților Apostoli, motiv pentru care limbajul folosit în rugăciunea liturgică de azi, mai ales în cea publică, trebuie să fie inteligibil, darul vorbirii în limbii fiind necesar a se mărturisi „în cuviință și după rânduială” (1 Corinteni, 14, 27-28; 39-40).

Așadar, agresarea spațiului liturgic al Bisericii lui Hristos cu mesaje lingvistice neinteligibile (1 Corinteni, 14, 7-20), valorifică remarca retorică a lui Pavel: „Dacă prin limbă nu veți da cuvânt lesne de înțeles, cum se va cunoaște ce ați grăit? Veți fi niște oameni care vorbesc în vânt. Sunt așa de multe feluri de limbi în lume, dar nici una din ele nu este fără înțelesul ei. Deci dacă nu voi ști înțelesul cuvintelor, voi fi barbar pentru cel care vorbește, și cel care vorbește barbar pentru mine. Așa și voi, de vreme ce sunteți râvnitori după cele duhovnicești, căutați să prisosiți în ele, spre zidirea Bisericii. De aceea, cel ce grăiește într-o limbă străină să se roage ca să și tălmăcească. Căci, dacă mă rog într-o limbă străină, duhul meu se roagă, dar mintea mea este neroditoare. Atunci ce voi face? Mă voi ruga cu duhul, dar mă voi ruga și cu mintea; voi cânta cu duhul, dar voi cânta și cu mintea. Fiindcă dacă vei binecuvânta cu duhul, cum va răspunde omul simplu „Amin” la mulțumirea ta, de vreme ce el

---

³¹ David E. Aune, *Prophecy in Early Christianity and The Ancient Mediterranean World*, Eardmans, Grand Rapids, Michigan, 1983, pp. 47-48.

nu știe ce zici? Căci tu, într-adevăr, mulțumești bine, dar celălalt nu se zidește” (1 Corinteni 14, 9-17).

Sintetizând, folosirea unei structuri lingvistice străine spațiului liturgic religios al credincioșilor nu se constituie într-un semn pe care îl îngăduie Dumnezeu pentru a zidi duhovnicește Biserica (I Corinteni 14, 21-25). Efectul negativ al utilizării *glossolaliei* ca harismă de către preoții slujitori în spațiul liturgic poate conduce la pierderea mărturisirii creștine, a credibilității și a autorității Bisericii. În acest sens, Sfântul Apostol Pavel ne atrage atenția: „Deci, dacă Biserica toată s-ar aduna laolaltă și toți ar vorbi în limbi și ar intra neștiutori sau necredincioși, oare nu vor zice că sunteți nebuni?” (1 Corinteni 14, 23)³². El afirmă decisiv, argumentându-și poziția prin autoritatea care rezultă din slujirea comunională a Bisericii: „Dacă se grăiește într-o limbă, să fie câte doi sau cel mult trei și să grăiască pe rând, iar unul să tălmăcească; iar dacă nu se află tălmăcitor, atunci să tacă în Biserică și să-și grăiască numai lui și lui Dumnezeu” (1 Corinteni 14, 27-28). Mai mult decât atât, Apostolul arată că folosită în acest fel, *glossolalia* este o dovadă de lipsă de respect și de iubire față de semenii, deoarece acestora li se transmite un mesaj fără înțeles al lucrării Duhului Sfânt.

4. Limbajul liturgic și rolul său în inculturarea mesajului hristologic

Din punct de vedere liturgic, episcopul și preotul sunt organele lumii prin care Dumnezeu revarsă lucrarea Duhului Sfânt peste credincioși în cadrul Sfințelor Taine centrate pe Sfânta Liturghie, ceea ce relevă dimensiunea universală a slujirii liturgice pentru fiecare creștin în parte, pentru că preoția este dimensiune reală a „poporul lui Dumnezeu (cler și laici). Numai că prin funcția sa, primită la hirotonie, preotul conduce el poporul în timpul Liturghiei”³³, concentrând în acest fel Sfânta Liturghie pe actul misionar de propovăduire a lui Hristos.

În acest cadru, Evanghelia este adevărul obiectiv, transcendent și imuabil al cărei mesaj este oferit tuturor formelor lingvistice omenești. Ca atare, ea este transmisă ca mesaj inculturat, o anumită formă de cultură. În mesajul evanghelic Hristos este transmis în

---

³² Stelian Tofană, *Op. cit.*, p. 23.

³³ Ion Bria, *Op. cit.*, p. 70.

primul rând ca definiție dogmatică, transcendent și inefabil, însă mesajul este determinat cultural datorită umanității Sale. „Prin calitatea Sa de Om adevărat, Hristos S-a legat indisolubil de cultura neamului său. Pe de altă parte însă, Hristos n-a fost doar Om adevărat, a fost și Dumnezeu adevărat și datorită acestui fapt El n-a rămas prizonierul culturii în care s-a născut ca om”³⁴. Dualitatea transcendent și cultural care alcătuiește mesajul evanghelic despre Hristos este relevată de Sfânta Scriptură prin expresii complementare, precum: „Evanghelia lui Dumnezeu” (Romani 1, 1; Romani 15, 16; I Corinteni 11, 7; I Tesaloniceni 2, 2; 2, 8-9) și „evanghelia mea” (Romani 16, 25; II Timotei 2, 8). În primul caz este reliefat caracterul imuabil al Evangheliei, pe când, în al doilea caz se face referire la actualizarea acestui mesaj de-a lungul procesului misionar.

Sfântul Apostol Pavel, spre exemplu, este conștient că Evanghelia nu este proprietatea propovăduitorului, motiv pentru care mesajul lui Hristos nu trebuie redus la persoana liturgului: „trebuie să ne ferim de interpretarea acestui cuvânt al apostolului „evanghelia mea” în sens restrictiv și exclusivist, Pavel știe foarte bine că nu e singurul care a primit această responsabilitate. El e unul dintre apostoli și încă unul dintre cei mai mici, cel mai târziu chemat în cercul apostolilor”³⁵. Atitudinea Apostolului Pavel relevă faptul că el își cunoaște valoarea propriei propovăduirii și corectitudinea ei, dar mai ales faptul că totodată este conștient și de faptul că nu el este garantul deplin al mesajului transmis, autenticitatea propovăduirii sale reieșind din conformitatea cu Evanghelia lui Hristos, adică mărturisirea clară și pe înțelesul tuturor al imuabilului adevăr de credință. Cu toate acestea este evident că lucrarea misionarului în săvârșirea actului liturgic și în activitatea pastorală este rezultat al modului în care acesta își împropiază mesajul evanghelic precum și lucrarea misionară ca expresie a formelor și formulelor de exprimare lingvistică marcate de limbajul cultural local.

---

³⁴ Pr. Prof. Dumitru Popescu, *Hristos, Biserică, societate*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998, p. 13.

³⁵ Philippe-H. Menoud, *La vie de L'eglise naissante, Chaiers theologique*, vol. 31, Ed. Delachaux Niestle, Paris, 1952, p. 12 *apud* Ciprian Cherecheș, *Ereziile secolului I din perspectiva teologiei misionare, Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa*, LI, 2, 2006, pp. 139-167.

Așadar, în contextul lucrării misionare Evanghelia există ca adevărul imuabil și transcendent care se transmite ca mesaj inculturat. „Misiunea Bisericii este așadar un eveniment evanghelic care presupune comunicarea Veștii celei Bune a mântuirii în Hristos către o comunitate umană, folosind pentru aceasta elemente și valori culturale. Evanghelia nu poate fi predicată decât folosindu-se un anumit limbaj, concepte și imagini omenești care aparțin unei anumite culturi. Desigur, aceste concepte și imagini nu sunt adevărul însuși al Evangheliei, ci mijloace de gândire prin care e prezentat adevărul Evangheliei și care ne conduc la comuniunea cu Dumnezeu”³⁶. Ca atare, atunci când vorbim, spre exemplu, despre eroarea dogmatică, ne referim la transmiterea eronată a adevărului imuabil. În acest sens folosirea în spațiul liturgic a unei limbi neinteligibile participanților reprezintă o decizie eronată în transmiterea adevărului dumnezeiesc. Suportul mesajului liturgic, care este reprezentat aici de limba vorbită, reprezintă „termenul intermediar între revelație și credincioși.”³⁷ Realizarea unei erori metodologice în lucrarea propovăduitoare, prin exprimarea textului liturgic într-o limbă străină de limba și cultura locală, adică în realizarea procesului de inculturare a mesajului evanghelic, devine posibilă deoarece: „revelația nu se convertește de la sine și nici tradiția exegetică nu-și destăinuie automat conținutul de idei și directivele privind tehnica propovăduirii”³⁸. Eroarea de propovăduire apare, așadar, datorită atitudinii libertine a preotului slujitor care expune adevărul de credință potrivit propriei sale culturi și conform abilităților de exprimare a adevărului cu care a fost înzestrat, și care, captivat de propria trăire spirituală, apelează la o formă de exprimare lingvistică străină de duhul religios al credincioșilor cărora îl vestește pe Hristos.

Este foarte important de precizat faptul că respectarea tipicului bisericesc și al limbajului cultural comun nu poate fi transmis credincioșilor decât într-o limbă pe care aceștia o cunosc. În acest fel, în calitatea misionară de propovăduitor al Evangheliei lui Hristos,

---

³⁶ Pr. Prof. Dr. Valer Bel, *Misiunea Bisericii în lumea contemporană*, vol. 2, *Exigențe*, Ed. Presa universitară clujeană, Cluj-Napoca, 2002, p. 55.

³⁷ Pr. Prof. Dumitru Belu, *Unele condiții ale propovăduirii*, în *Mitropolia Ardealului*, An IX, nr. 3-5/1964, p. 309.

³⁸ *Ibidem*, p. 308.

preotul slujitor transmite ascultătorilor fondul inițial esențial al adevărului de credință în limitele cognitive ale primitivului. Transmis altfel, procesul de creștinare a unei culturi, oricât de exhaustiv ar fi realizat, nu transmite întreg adevărul dumnezeiesc. „În timp ce revelația pune în evidență voia lui Dumnezeu, cultura ține și de voia omului, nu numai de cea a lui Dumnezeu, și e înclinată să pună accentul pe anumite aspecte ale revelației divine și să lase altele în umbră”³⁹.

De aceea este necesar ca transmiterea mesajului evanghelic să se facă de către misionarul creștin în limba locală pe care preotul liturgist, în cazul de față, este chemat să o adapteze evangheliei lui Hristos identificând concepte, imagini, experiențe și cuvinte cu sensuri similare textului liturgic inițial. În acest context, folosirea unor limbi necunoscute în cadrul unui ritual liturgic consacrat într-un bazin religios local, constituie o piedică majoră în realizarea propovăduirii mesajului evanghelic și, în cadru misionar, al procesului de inculturare.

Propovăduirea este un proces de inculturare. Sfinții Apostoli, ca modele de inculturație, au demonstrat că este benefic să se folosească principiul acomodării în vederea realizării conceptului modern de inculturație. Cultura eterogenă, care definea lucrare de propovăduire a epocii apostolice, evidențiază constrângerile culturale pe care le-au întâmpinat cei dintâi vestitori ai Evangheliei. „Evanghelizarea primară începe într-un cadru oriental multicultural care constituia „matricea Bisericii locale”, și naște expresii liturgice și teologice proprii, de certă autonomie eclesială”⁴⁰. Aici propovăduitorul „tâlcuiește și adaptează învățăturile descoperite la viața credincioșilor”⁴¹, iar deosebirile „de situații, de psihologie și împrejurări aduc necesitatea unei prelucrări și valorificări diferite a învățăturilor scripturistice”⁴².

Prin urmare, cu toate că există numai o singură Evanghelie, multitudinea de propovăduitori a acesteia (1 Cor. 15, 11) evidențiază diversitatea modalităților de exprimare, multitudinea conceptelor și a termenilor care solicită misionarului folosirea unor nuanțări

---

³⁹ Pr. Prof. Dumitru Popescu, *Op. cit.*, p. 10.

⁴⁰ Pr. Prof. Mihai Himcinschi, *Op. cit.*, p. 159.

⁴¹ Pr. Prof. Dumitru Belu, *Op. cit.*, p. 308

⁴² *Ibidem*, p. 307.

diferite ce presupun apariția fără intenție a unor expuneri eronate. De aceea, cu toate că apelează la exemplul Apostolilor și urmașilor acestora, încă din Biserica primară inculturația presupune nu doar traducerea textului în limba locală, ci și adaptarea acestuia la experiența de viață a acelor care vorbesc, gândesc și trăiesc în limba respectivă. Ca atare, preoții care oficiază slujbele bisericesti în alte limbi eludând limba indigenă sau interferează în textul tipiconal efonise sau ectenii pe care le rostesc în limbi vechi pentru că le consideră sfinte, acestea nefiind reprezentative și cunoscute credincioșilor participanți la actul liturgic al rugăciunii, de fapt refuză acestora, dar și culturii în care aceștia trăiesc, întâlnirea reală cu Hristos și îngreunează, dacă nu chiar obstrucționează major, procesul de inculturare a mesajului evanghelic.

Un alt aspect care evidențiază importanța exprimării textului liturgic în limba culturală a unui anume bazin spiritual este fundamentat tot în perioada apostolică în care fondul doctrinar transmis de către Sfinții Apostoli a fost interpretat și re-transmis distinct de către primitori. De aceea considerăm noi că este bine de precizat faptul că propovăduirea „e bazată pe transmiterea unor formule precise (I Timotei 3, 16; II Timotei 4, 22; Tit 3, 5) sau chiar părți de mărturisiri de credință (I Timotei 1, 5; 6, 13-16; II Timotei 1, 9-10; 2, 8-13; Tit 2, 11-14; 3, 4-7)”⁴³. Propovăduire care „primește numele de învățătură sfântă (I Timotei 1, 10; 6, 3; II Timotei 1, 13; 4, 3; Tit 1, 9; 2, 1)”⁴⁴ pentru a fi expusă pe înțelesul tuturor structurilor culturale trebuie exprimată în limbile respective, chiar dacă de-a lungul acestui proces apar complicații. Îmbogățirea limbajului teologic după modelul în care s-a înfăptuit în cadrul lucrărilor Sfințelor Sinoade Ecumenice de către Sfinții Părinți, constituie un exemplu de realizare a acestei adaptări a mesajului evanghelic culturilor și limbilor cărora Hristos S-a articulat de-a lungul istoriei. Procesul misionar de inculturație dovedește necesitate dimensiuni exogene pe care limba liturgică trebuie să o dobândească în vederea exprimării mesajului lui Hristos. Ca atare, utilizarea unor exprimări

---

⁴³ J-D. Dubois, *Les pastorales La gnose et L'Eresie*, în *Foi et Vie*, vol. XCIV, nr. 4/1995, p. 45 apud Ciprian Cherecheș, *Ereziile secolului I din perspectiva teologiei misionare*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa*, LI, 2, 2006, p. 144 (pp. 139-167).

⁴⁴ *Ibidem*.

lingvistice bizare ca și a unei limbi străine de graiul local în context liturgic și tipiconal, incomodează și chiar agresează transmiterea mesajului hristologic în spațiul liturgic.

5. Dimensiunea misionară a limbajului liturgic

Propovăduirea reprezintă prima misiune a Bisericii. Aceasta constituie scopul primordial, motivația fundamentală pentru care Biserica a fost adusă în existență. În lucrarea de azi a Bisericii, ca rezultat al contextului istoric, valoarea soteriologică a lucrării misionare a Bisericii nu este pe deplin evidențiată și valorificată, deoarece nu este îndeajuns prezentat lumii de azi modul în care Biserica „e asistată de puterea Duhului Sfânt care asigură că ea va dura cât va exista iconomia prezentă”⁴⁵.

În interiorul spațiului eclesiologic al Bisericii primare, „ceea ce primii creștini numeau predicare corespunde la ceea ce noi numim acum evanghelizare sau misiune, întrucât aceasta e chemarea la mântuire adresată celor care nu sunt încă credincioși. Învățarea, după uzajul cuvântului în primul secol corespunde la ceea ce noi numim în prezent predică în sensul actual”⁴⁶, așadar „predicarea e adresată lumii, învățarea e destinată credincioșilor cărora li se predicase deja”⁴⁷. Trebuie reținut așadar că învățarea este un proces de aprofundare al învățăturii care a fost deja primită, adică este o re-propovăduire care se înscrie în același tipar de transmitere a învățăturii celei noi. Ca atare, învățarea este misiunea internă a Bisericii. „De la început, misiunea Bisericii s-a angajat în aceste două direcții *ad extra*, sau externă, propovăduirea Evangheliei în vederea convertirii popoarelor și misiunea *ad intra*, sau internă, prin care Biserica s-a preocupat de cei botezați, organizând viața liturgică și socială a comunității creștine”⁴⁸.

În acest context, experiența liturgică pe care o propune tipicul bisericesc este reprezentativă în realizarea actului de propovăduire

---

⁴⁵ Philippe-H Menoud, *La vie de L'église naissante, Chaiers theologique*, vol. 31, Ed. Delachaux Niestle, Paris, 1952, p. 11 *apud* Ciprian Cherecheș, *Ereziile secolului I din perspectiva teologiei misionare*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa*, LI, 2, 2006, p. 144 (pp. 139-167).

⁴⁶ *Ibidem*, p. 16.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 17.

⁴⁸ Pr. Prof. Valer Bel, *Misiunea Bisericii în lumea contemporană*, vol. I, *Premise teologice*, Ed. Presa Universitară clujeană, Cluj-Napoca, 2004, p. 127-128.

datorită Tainelor Bisericești care sunt oficiate pentru ca credinciosul să aprofundeze actul de credință și să stăruie în relația de iubire cu Hristos și cu semenii. Ca atare, procesul de propovăduire a Evangheliei este determinat, pe de o parte, de cultura primitivă și, pe de altă parte, de spațiul liturgic prin care se exprimă, propovăduirea fiind asimilată într-o măsură semnificativă ritualului și scoasă astfel din contextul lingvistic cultural.

Totodată, raportându-ne la metodele misionare ale Bisericii primare, care erau îndreptate spre eradicarea ereziilor primului veac creștin, din perspectiva mediului socio-cultural contemporan în care misiunea se cere a fi realizată în baza altor concepte și realități istorice, constatăm că azi lucrarea propovăduitoare a Bisericii necesită o rearticulare a lucrării sale față de societatea postmodernă careia i-L adresează pe Hristos. În acest sens, observăm că în primul veac creștin mesajul Bisericii nu a fost întotdeauna recepționat concret de către toți credincioși, însă Biserica nu a memorat aceste erori ca fiind erezii. Insistența Sfântului Apostol Pavel asupra faptelor incestuosului din Corint (I Cor. 5, 1-5) sau combaterea învățaturii greșite despre Parusie, așa cum este prezentată în II Tesaloniceni, nu sunt activități propovăduitoare considerate erezii, ceea ce relevă faptul că o receptare eronată a Sfintei Evanghelii nu trebuie considerată în mod necesar o erezie, ci mai degrabă o etapă a procesului de propovăduire.

În cultura greacă, conceptul de erezie avea un înțeles diferit față de cel de azi. „În greaca clasică erezie corespunde fără nici o nuanță peiorativă la un sistem filosofic cu principii clar definite și prin extensie o erezie desemnează grupul de persoane care aderă la aceste principii”⁴⁹. În schimb, în aria gândirii creștine, erezia comportă dimensiuni distincte. În primul rând este vorba despre o folosire a termenului în sensul său primar, clasic. În al doilea rând are un sens peiorativ care face referire la rupturile care apar în interiorul comunității creștine (I Cor. 11, 18-19; Gal. 5, 20; II Petr. 2, 1) iar în ultimul rând la sensul pe care îl comportă azi ca învățătură de credință potrivnică doctrinei creștine ortodoxe, așa cum a fost el precizat încă din secolul al II-lea de către Sfântul Iustin Martirul și

---

⁴⁹ J-D Dubois, *art. cit.*, apud Ciprian Cherecheș, *Ereziile secolului I din perspectiva teologiei misionare*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa*, LI, 2, 2006, p. 142 (pp. 139-167).

Filozoful⁵⁰. De fapt, termenul *eretic* îl întâlnim doar o singură dată în Noul Testament, la Tit 3, 10, unde este folosit pentru a descrie pe acela care se folosește de „întrebările nebunești și de înșirări de neamuri și de certuri și de sfădirile pentru lege” (Tit 3, 9). Aici îl vom utiliza în cele trei sensuri precizate.

Ca atare, se poate spune că în mod categoric că erezia reprezintă, înainte de toate, interpretarea eronată a mesajului evanghelic și nu neapărat o propovăduire a acestuia. Așadar, înțelegerea eronată a învățaturii de credință poate premerge actul misionar, motiv pentru care poate fi acceptată ca făcând parte din fenomenul misionar, deoarece conținutul mesajului misionar se constituie din reformularea adevărului auzit în noi tipare conceptuale ori lingvistice. Așadar, exprimarea mesajului misionar prin intermediul unor decizii proprii de comunicare face ca eroarea de învățătură cuprinsă în mesaj să fie un proces evanghelic de inculturație realizat insuficient.

Realizarea acestui model de inculturație, extinsă în spațiul liturgic și lingvistic al Bisericii, produce efecte pe care slujitorul misionar nu le intuiește inițial. Preotul misionar ortodox care apelează la rostirea textului liturgic într-o limbă necunoscută auditorului, îmbrăcat adesea într-o suavă linie melodică, cu siguranță va oferi plăcute momente de trăiri interioare auditorului, însă din punct de vedere teologic nu își va atinge obiectivul. De aceea, în opinia noastră, transmiterea mesajului evanghelic în cadrul ritualului de cult liturgic ortodox într-o altă limbă decât aceea pe care o înțelege auditoriu, oricât ar fi de dulce și plăcută auzului, poate fi considerată erezie, deoarece slujitorul misionar care pretinde aici că utilizează metoda misionară a inculturației pentru a acomoda mesajul creștin noului spațiu cultural-religios-moral, în fapt, nu transmite adevărul creștin, ci doar trăirile personale în dauna mesajului misionar: „Și se împlinește cu ei proorocia lui Isaia, care zice: „Cu urechile veți auzi, dar nu veți înțelege, și cu ochii vă veți uita, dar nu veți vedea” (Matei 13, 14).

Acest tip de slujire misionară este un model de rugăciune particulară, privată și reprezintă un grăitor exemplu de intensă trăire creștină. Însă, pentru spațiul liturgic al Bisericii Ortodoxe care este formulat și explicat în Tipicul bisericesc, trăirile personale ale

---

⁵⁰ *Ibidem*, p. 43.

slujitorilor bisericești nu pot constitui reguli de lucrare misionară a Proniei dumnezeiești. Exprimarea lui Hristos Domnul, adică a iubirii divine desăvârșite Care Se dăruie lumii prin lucrarea Duhului Sfânt în Biserică prin Sfintele Taine spre mântuirea lumii, folosind structuri lingvistice, altele decât cele stabilite de tipicul Bisericii care este rezultatul unui îndelungat proces de inculturație, comportă variate aspecte eretice. Aici nu este vorba de erezii raționaliste precum gnosticismul sau dochetismul, sau de erezii legaliste privitoare la relația dintre religiile avraamice, ci mai degrabă este vorba despre o erezie morală care este impusă auditoriului deja cunoscător și practicant al credinței creștine. Este un compromis liturgic izvorât dintr-o lucrare misionară alterată de trăirile preotului slujitor, întemeiat pe o abordare personală a tipicul bisericesc, prezentat într-o interpretare proprie în dauna mesajului dogmatic, liturgic și misionar al Bisericii.

De fapt, urmând exemplul Sfinților Apostoli, care nu s-au confruntat în lucrarea lor misionară cu personalități care promovau învățături greșite ci mai degrabă cu propovăduiri și interpretări eronate ale Sfintei Evanghelii, înțelegem că a oficia Sfintele Taine, în Specia Sfânta Liturghie în limba comună a credincioșilor, reprezintă prima lucrare misionară pe care preotul slujitor o are de împlinit în propovăduirea lui Hristos.

Concluzii

În spațiului liturgic ortodox actul misionar de propovăduire a Evangheliei lui Hristos comportă dimensiuni eclesiologice indubitabile care se cer respectate atât ca rânduială tipiconală cât și ca limbaj de comunicare. Structura prin care se realizează mesajul misionar se realizează în relația dintre preotul slujitor și credincioșii participanți la săvârșirea Sfintelor Taine, motiv pentru care este necesar ca enoriașii unei parohii să fie educați în așa fel încât să cunoască mesajul dumnezeiesc al spațiului liturgic, în special chemarea la mântuire pe care o realizează Sfânta Liturghie. Totodată, la fel de necesar este ca slujitorul misionar să transmită într-un limbaj cât se poate de clar pe Hristos prin mesajul spațiului liturgic⁵¹, deoarece săvârșirea Sfintei Liturghii în limbajul poporului

---

⁵¹ Ion Bria, *Liturghie după Liturghie*, Ed. Athena, București, 1996, p. 71.

încurajează implicarea activă și conștientă a credincioșilor în viața Bisericii.

În acest sens trebuie sesizat faptul că elementele Sfintei Liturghii transmise într-o limbă străină de etosul spiritual al credincioșilor „pot face ca ea să pară osificată și lipsită de sens. De aceea este necesar să facem limbajul liturgic mai accesibil credincioșilor simpli”⁵². Sfânta Scriptură subliniază importanța limbajului folosit în Biserică în cadrul spațiului liturgic: „ ...oile ascultă de glasul Lui, și oile Sale le cheamă pe nume și le mână afară ... și oile merg după El, căci cunosc glasul Lui. Iar după un străin nu vor merge, ci vor fugi de la el, pentru că nu cunosc glasul străinilor” (Ioan, 10, 3-5). Ca atare, este firesc să se dăruiască importanța cuvenită atât limbajului biblic dar și celui liturgic, ceea ce evidențiază importanța crucială a mărturisirii ortodoxe pe înțelesul fiecăruia pentru lumea contemporană.

Părintele Ioan Bria preciza că problema comportă „două aspecte: pe de o parte, în multe Biserici Ortodoxe, prin vechile texte biblice și liturgice, s-a format și s-a protejat până astăzi limba și cultura națională. Pe de altă parte, vechea limbă liturgică limitează înseși posibilitățile credincioșilor contemporani de a se identifica cu Liturghia, care este rugăciunea lor, și restrânge posibilitățile Bisericii de a comunica cu generația mai tânără”⁵³. În acest sens el insista asupra faptului că în predanie ca și în Liturghie, limbajul ritualului ca și al Sfintei Scripturi să fie adresat în limba poporului credincios, aceea pe care acesta o înțelege și care îi amintește de cele spus de Apostolul Neamurilor: „Deci dacă nu știu înțelesul cuvintelor, voi fi ca un barbar pentru cel care vorbește, iar cel care vorbește, va fi ca un barbar pentru mine” (1 Corinteni 14, 11). Tot în acest sens Apostolul preciza că: „Aș vrea acum să mă găsesc la voi și glasul să mi-l schimb...” (Galateni 4, 20).

Mai mult decât atât, trebuie insistat asupra faptului că pentru realizarea actului misionar deplin creștinii au nevoie de acces direct la mesajul evanghelic prin realizarea procesului de inculturație care se realizează atât prin intermediul lecturilor particulare, dar și prin prezentarea acestora în spațiul liturgic. Sintetizând, părintele arăta că pentru fiecare Biserică Ortodoxă problema limbii „trebuie să țină

---

⁵² *Ibidem*.

⁵³ *Ibidem*, p. 73.

seama de propria situație locală, culturală, istorică și psihologică și de nevoile pastorale”⁵⁴. De asemenea, insista să specifice tot în acest sens că: „propovăduirea Evangheliei se realizează, de asemenea, în cadrul relațiilor dintre preot și poporul lui Dumnezeu. Preotul ortodox este hirotonit și „căsătorit” cu o anumite parohie, cu implicația că această legătură este pe viață. Cu toate că „prin iconomie” Biserica, în anumite împrejurări, a îngăduit până astăzi mișcarea și transferul preoților, această „temă” a căsătoriei cu o anumită parohie este vitală în sensul că trebuie să existe o profundă intimitate și purtare de grijă din partea preotului pentru întreaga viață a poporului lui Dumnezeu”⁵⁵. Este evidențiată aici importanța slujirii preotului la altarul pentru care a fost hirotonit. Migrarea preoților dintr-o parohie în alta, de la un altar la altul, este o nerespectare a administrării Tainelor bisericesti și, totodată, o diluare a activităților misionare pe care aceștia sunt chemați să le înfăptuiască.

De aceea atitudinea preotului de azi în activitatea sa misionară trebuie să se realizeze diferit de lucrarea preotului de ieri. În fața schimbărilor care zdruncină din temelii societatea contemporană, preotul trebuie să se informeze pentru a fi permanent apt să ofere răspunsuri clare propriilor întrebări în raport cu cerințele credincioșilor săi aflați într-o sărăcie spirituală de altă formă decât până acum, o formă aprinsă de imaginația viitorului postmodern în care contextualizarea și globalizarea evidențiază faptul că identitatea umanității manifestată ca diversitate se rezumă la a fi religios ca la o calitate spirituală, în timp ce a mărturisi și a aparține unei religii și a crede desăvârșit este o stare lipsită de perspective. În acest sens valori precum in justiția socială, culturile tradiționale sau respectul față de semenii aflați în suferință ca și de valorile strămoșești, au devenit paravane care ascund alte paravane după care Dumnezeu este diluat ontologic. În acest context exprimarea textului liturgic într-o limbă pe care credincioșii nu o înțeleg este de fapt reprezentarea unei lumi în care Hristos a devenit o idee universală diluată în spiritualitate.

---

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ Ion Bria (editor), *Go Forth in Peace. A Pastoral and Missiological Guidebook*, World Council of Churches, Geneva, 1982, p. 44.

Misionarul ortodox aflat în actul liturgic are libertatea de a introduce rugăciuni care să răspundă nevoilor și tragediilor ce afectează viața credincioșilor, cereri sau laude de mulțumire spre evidențierea sprijinului pe care îl oferă lucrării Bisericii creștini ortodocși, precum și rugăciuni pentru alți creștini din alte comunități creștine aflate în nevoi și suferințe, exprimând astfel nădejdea că lumea este chemată la realizarea unității văzute în Tainele Sfintei Biserici. Această libertate acordată preotului slujitor nu îi dă dreptul să facă rugăciuni într-o limbă străină de duhul și cultura graiului local. Diversitatea de rostiri de care dispune în cadrul tipicului bisericesc trebuie să fie caracterizată de unitatea graiului de exprimare a acestora, pentru că altfel perimează și disipă mesajul central al lucrării evanghelice de propovăduire a lui Hristos în sânul Bisericii. Este evident, în acest sens, că preotul unei parohii trebuie să fie un misionar responsabil de lucrarea sa de propovăduire și nu un simplu trăitor sau executant al serviciului religios. „El „zidește” parohia ca o comunitate liturgică și morală în jurul altarului”⁵⁶. Pendularea preotului între altarele mai multor parohii ca și folosirea graiurilor străine de duhul religios local, reprezintă practici care încalcă canoanele bisericești ortodoxe și care risipesc lucrarea lui Hristos. „Parohia este „turma lui Hristos”, care vorbește de „Oile Mele” (Ioan 10, 27-28). Pastorația și misiunea nu se confundă cu psihanaliza religioasă populară. El nu trebuie să transmită tradiția cu forța sau cu amenințarea canoanelor, nici să navigheze după improvizații și opinii personale”⁵⁷.

Adevărul pe care Biserica l-a propovăduit de la începutul lucrării ei misionare nu a fost unul impersonal, constrâns de definiții și concepte, ci Hristos-Adevărul. Ca atare, misiunea Bisericii creștine este fundamentată pe hristomorfizarea și hristoforizarea lumii în vederea mântuirii ei. Dimensiune soteriologică a aceste lucrări eclesiologice este definită de propovăduirea Logosului întrupat Care s-a revelat oamenilor. Logosul este veșnic și imuabil. El este cuvântul pe care de-a lungul activității sale misionare Biserica l-a transmis ca adevăr unic și aprioric. Pentru că acest Adevăr s-a descoperit pe Sine oamenilor prin cuvinte, concepte și experiențe, adică în forme culturale, în spațiu misionar ortodox dimensiunea omenească a lui

---

⁵⁶ Ion Bria, *Liturghie după Liturghie*, Ed. Athena, București, 1996, p. 178.

⁵⁷ *Ibidem*.

Hristos a fost abordată prin intermediul conceptului de inculturație. Cunoscând acest proces, Biserica realizează lucrarea misionară prin transmiterea acestui veșnic Adevăr tuturor popoarelor. În acest fel, una dintre principalele exigențe ale misiunii creștine constă în inculturarea mesajului evanghelic în cultura reprezentativă a fiecărui popor în vederea mărturisirii lui Hristos.

Biserica creștină a propovăduit pe Hristos de la început într-un mediu multicultural articulat unei realități religioase extrem de bine structurată. Am văzut că metoda misionară pe care au folosit-o Apostolii spre a vorbi despre Hristos a început cu acomodarea și transmiterea mesajului Bisericii spațiului cultural-religios în care Acesta era propovăduit. Acomodarea aceasta începea cu folosirea limbii locale în care erau exprimate conceptele, sistemele de gândire și valorile cultural-religioase specifice. Pentru Sfinții Apostoli acomodarea mesajului însemna păstrarea autenticității și corectitudinii mesajului Evangheliei.

ANIVERSAR:

UN SECOL DE CULTURĂ MUZICALĂ LA SEMINARUL „SFÂNTUL GRIGORIE TEOLOGUL” DIN CRAIOVA. MANUSCRISELE MUZICALE¹

Arhid. Prof. Dr. Nicușor Lăzărică²

Unul din cele mai importante centre de cultură teologică din țara noastră de la jumătatea secolului XX și până în prezent este Seminarul Teologic din Craiova. De-a lungul istoriei sale a beneficiat de aportul educațional al unor profesori cu renume în teologia românească, dintre care amintim pe: preotul Ion Ionescu, preotul Elefterie Marinescu, Chiril Popescu, preotul Alexie Buzera, preotul Petre Semen. Absolvenții acestei prestigioase instituții de cultură s-au ridicat și ei la nivelul înaintașilor săi: IPS Acad. Dr. Irineu Popa, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei, IPS Dr. Teofan Savu, Arhiepiscopul Iașilor și Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, PS Dr. Nicodim Nicolăescu, Episcop al Episcopiei Severinului și Strehaiei și mulți, mulți alții.

Catedra de muzică de aici a fost ocupată de-a lungul timpului de oameni foarte competenți în meșteșugul artei muzicale bizantine. Aceștia au instruit generații de-a rândul în interpretarea cât mai fidelă a neumelor bizantine și a melodiilor noastre ortodoxe românești.

Seminarul Teologic de la Craiova a luat naștere în anul 1922, când, în luna noiembrie, Episcopul Vartolomeu Stănescu, trimite o adresă Ministerului Cultelor și Artelor.³ Primul profesor de muzică bizantină a fost M. Rădescu, maestru titular la Școala normală de băieți și la Liceul „Frații Buzești” din Craiova.⁴ În 1923, catedra de

---

¹ Ne dorim ca acest studiu să fie parte integrantă dintr-o cercetare mai amplă, care să aibă ca finalitate catalogarea amănunțită a manuscriselor semnalate în Arhiepiscopia Craiovei;

² Liceul Teologic Târgu Jiu;

³ Pr. Lect. Dr. Ion BĂRNEA, *Muzica bisericească din Oltenia în secolele al XIX-lea și al XX-lea*, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2015, p. 57;

⁴ IBIDEM, p. 59;

muzică bizantină este ocupată de Preotul Elefterie Marinescu, preot de seamă al urbei, cercetător și bun cunoscător al disciplinei predate. A rămas profesor până în 30 decembrie 1930 când Seminarul se desființează.⁵

În 1949, se reînființează, iar primul profesor de muzică bizantină este Chiril Popescu, cel care avea să instruiască în arta muzicală bizantină generațiile până în 1954.⁶ După plecarea lui Chiril Popescu, ca profesor, la Institutul Teologic din București⁷, catedra de muzică a fost ocupată de arhimandritul Ioasaf Ganea. În 1956, dascăl de muzică al Seminarului din Craiova, devine diaconul Alexie Buzera,⁸ mai târziu om de mare valoare în domeniul muzicologiei bizantine. Rămâne ca profesor până în 1960.

Din 1967 catedra de muzică este ocupată de preotul Teofil Sanda⁹ iar între 1981 și 1994 îl regăsim la catedră pe reputatul profesor Alexie Buzera.¹⁰ După transferul acestuia la Facultatea de Teologie din Craiova, locul său este luat de preotul Pauliean Bălașa care rămâne la catedră până în 2009.

Din 2009, catedra de muzică bizantină este ocupată de profesor dr. Victor Șapcă, profesor cu o bogată cultură muzicală, absolvent al Academiei de Muzică din București și un desăvârșit interpret. Sub îndrumarea acestuia, generațiile de seminariști, au avut posibilitatea de a recepta stilul muzical bizantin în cea mai autentică formă. A avut și are o contribuție importantă la păstrarea tradiției muzicale de la vechea mănăstire Coșuna, precum și la dezvoltarea acesteia, fiind la curent cu tendințele naționale de înnoire muzicală.

Tradiția muzicală statornicită în această instituție este afirmată și de prezența în Biblioteca Seminarului a două manuscrise muzicale aparținând secolului al XIX-lea. Ele atestă dragostea pentru muzică a elevilor de aici precum și continuitatea artei muzicale bizantine în

---

⁵ IBIDEM

⁶ Alexie Al. BUZERA, *Coordonate ale culturii muzicale din Oltenia. Muzica de tradiție bizantină*, Ed. Reduta, Craiova, 2003, p. 279;

⁷ IBIDEM

⁸ Arhid Drd. Nicușor LĂZĂRICĂ, „In memoriam Alexie Al. Buzera. 5 ani de la moartea sa”, în *Studia Doctoralia Andreiana*, An V, nr 1, ianuarie-iunie, Ed. Andreiana, Sibiu, 2016, p. 93;

⁹ Pr. Lect. Dr. Ion BÂRNEA, op. cit., p. 122;

¹⁰ Arhid Drd. Nicușor LĂZĂRICĂ, art. cit., p. 94;

strana românească din Oltenia. În cuprinsul lor remarcăm compoziții aparținând lui Anton Pann, Macarie Ieromonahul, Nicolae Călinescu etc;

Primul manuscris muzical aflat în Biblioteca Seminarului din Craiova¹¹ are dimensiunea 180x120 și se găsește într-o stare destul de bună. Coperțile sunt din carton de culoare crem și a fost achiziționat de la Anticariatul din Craiova.¹²

Cuprinsul manuscrisului:

- Veniți să ne închinăm, glas 8, f. 1r;
- Fericit bărbatul, glas 8, f. 1v;
- Lumină lină, glas 2, f. 3v;
- Fericit bărbatul, glas 8, f. 4r;
- Doamne strigat-am, glas 1, f. 5v;
- Doamne strigat-am, glas 2, f. 6r;
- Doamne strigat-am, glas 3, f. 6v;
- Doamne strigat-am, glas 4, f. 7r;
- Doamne strigat-am, glas 5, f. 7v;
- Doamne strigat-am, glas 6, f. 8r;
- Doamne strigat-am, glas 7, f. 8v;
- Doamne strigat-am, glas 8, f. 9r;
- Bogații au sărăcit, glas 8, f. 9v;
- Polieleu (Robii Domnului – starea II, *Mărturisiți-vă Domnului*, fragment, 6 stihuri), glas 8, f. 10r;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I), glas 5, f. 10v;
- Polieleu (Robii Domnului – starea II, *Mărturisiți-vă Domnului*), glas 5, f. 11v;
- Polieleu (La râul Babilonului – fragment, 1 stih), glas 8, f. 12v;
- Ectenia mare, glas 8, f. 13r;
- Psalmul 102, glas 8, f. 13v;
- Antifonul I (Binecuvintează...), glas 8, f. 16r;
- Psalmul 145, glas 2, f. 16v;
- Antifonul II (Unule Născut...), glas 2, f. 18r;
- Veniți să ne închinăm (la Vohod), glas 2, f. 18v;
- Sfinte Dumnezeule, glas 2, f. 19v;
- Câți în Hristos, glas 1, f. 20r;

---

¹¹ BSC, ms. rom., 6463, Autor anonim, Antologie, a doua jumătate a secolului al XIX-lea;

¹² Cf. Ștampilei de pe interiorul copertii posterioare;

- Crucii Tale, glas 2, f. 20v;
- Aliluia (după Apostol), gls 1, f. 21r;
- Doamne miluiește (la hirotonie), glas 2, f. 21v;
- Vrednic este (la hirotonie), glas 8, f. 21v;
- Răspunsuri mari, glas 8, f. 21v;
- „Altul”, glas 8, f. 23r;
- Am văzut lumina, glas 2, f. 24v;
- Polihroniu închinat domnitorului Alexandru Ioan Cuza și Sfântului Calinic, glas 8, f. 24v;
- Răspunsuri mari, glas 5, f. 25r;
- Axion (Cuvine-se), glas 5, f. 28r;
- Heruvic, „*din Heruvicarii cele de peste săptămână. Luni*”, glas 1, f. 29r;
- Axion (Cuvine-se), glas 5 tetrafon, f. 30v;
- Chinonic praznical (Cel ce faci pe îngerii Tăi), glas 1, f. 31r;
- Heruvic, glas 7 varis, f. 32v;
- Axion (Cuvine-se), glas 7 varis, f. 34r;
- Chinonic praznical (Întru pomenire), glas 7 varis, f. 35r;
- Heruvic, glas 4, f. 36r;
- Axion (Cuvine-se), glas 4, f. 37v;
- Chinonic praznical (Paharul mântuirii), glas 4, f. 38v;
- Heruvic, glas 8, f. 40r;
- Axion (Cuvine-se), glas 8, f. 41v;
- Chinonic praznical (În tot pământul), glas 8, f. 42v;
- Heruvic, glas 2, f. 44r;
- Axion (Cuvine-se), glas 2, f. 45r;
- Chinonic praznical (Mântuire a făcut), glas 2, f. 46r;
- Heruvic, glas 5, f. 47v;
- Axion (Cuvine-se), glas 5, f. 48v;
- Chinonic praznical (Fericiti sunt), glas 5, f. 49r;
- Heruvic, „*Din cele duminicale*”, glas 2, f. 51r;
- Chinonic duminical, glas 2, f. 52v;
- Heruvic, glas 3, f. 54r;
- Axion (Cuvine-se), glas 3, f. 55r;
- Axion (Cuvine-se), glas 3, f. 56r;
- Axion (Cuvine-se), glas 7 varis eptafon, f. 57r;
- Axion (Cuvine-se), glas 8, f. 57v;
- Tatăl nostru, glas 1, f. 58v;
- Ectenia cererilor, glas 1, f. 59r;

- „Axioanele serbărilor imperiale”, f. 59v;
- Axion (la Crăciun), glas 1, f. 59v;
- Axion (la Bobotează), glas 6, f. 60v;
- Axion (la Întâmpinarea Domnului), glas 3, f. 61v;
- Axion (la Bunavestire), glas 4, f. 62r;
- Axion (la Florii), glas 4, f. 63r;
- Heruvic, glas 5, f. 64r;
- Axion (Cuvine-se), glas 5, f. 65v;
- Heruvic, glas 6, f. 66v;
- Axion (Cuvine-se), glas 6, f. 68r;
- Heruvic, glas 7 varis, f. 69r;
- Axion (Cuvine-se), glas 7 varis, f. 70v;
- Heruvic, glas 8, f. 71r;
- Axion (Cuvine-se), glas 8, f. 73r;
- Heruvic, glas 8, f. 74r;
- Axion (Cuvine-se), glas 8 eptafon, 76v;
- „Câteva axioane”, f. 77r;
- Axion (Cuvine-se), glas 5, f. 77r;
- Axion (Cuvine-se), glas 6, f. 77v;
- Axion (Cuvine-se), glas 8, f. 78v;
- Axion (la Paști), glas 1, f. 79r;
- Axion (la Înjumătățirea Praznicului), glas 8, f. 80r;
- Axion (la Rusalii), glas 4, f. 80v;
- Axion (la Schimbarea la Față), glas 4, f. 81v;
- Axion (la Adormirea Maicii Domnului), glas 1, f. 82r;
- Axion (la Înălțarea Sfintei Cruci), glas 8 trifonic, f. 82v;
- Axion (la Intrarea în Biserică), glas 4, f. 83r;
- Axion (la Înălțarea Domnului), glas 5, f. 83v;
- Axion (la Înjumătățirea Praznicului – Străin lucru), glas 8, f. 84r;
- „Din Păresimier. Care cuprinde în sine cântările necese, din Duminica Vameșului și a Fariseului până la Paști”, f. 84v;
- Ușile pocăinței, glas 8, f. 85r;
- La mulțimea faptelor, glas 6, f. 86r;
- Răspunsuri mari (la Liturghia Sfântului Vasile cel Mare), glas 2, f. 86v;
- Axion (De tine se bucură), glas 8, f. 89r;
- Pe arătătorul, glas 2, f. 90v;
- Să se îndrepteze (la Liturghia Darurilor), glas 5, f. 91r;

- Prochimen (Duminică seara), glas 8, f. 91r;
- Heruvic (la Liturghia Darurilor), glas 1, f. 92r;
- Chinonic (la Liturghia Darurilor), glas 1 tetrafon, f. 93r;
- „În loc de Am văzut lumina” (la Liturghia Darurilor), glas 2, f. 94r;
- Condac (la Canonul cel Mare), glas 2, f. 94v;
- „La Acatist”, glas 8, f. 95r;
- „Altul. Pe scurt”, glas 8 trifonic, f. 96r;
- Tropar (Porunca cea cu taină), glas 8, f. 96v;
- „Altul. Pe scurt”, glas 8, f. 97v;
- Condac (Apărătoare Doamnă), glas 8, f. 98r;
- „Altul repede în stihuri alese”, glas 8, f. 99v;
- Aliluia, glas 8, f. 100r;
- „Altul scurtat”, glas 8 trifonic, f. 101r;
- „Și altul”, glas 8 trifonic, f. 101r;
- Tropar (Iată Mirele), glas 8 trifonic, f. 101r;
- „Altul grabnic”, glas 8 trifonic, f. 103r;
- Irmos (Ziua aceasta), glas 8, f. 103r;
- Luminânda (Cămara Ta), glas 8 trifonic, f. 104r;
- „Alta grabnică”, glas 8 trifonic, f. 104r;
- Stihira (Iuda cel cu minte iubitoare de argint), glas 8, f. 104v;
- Stihira (Doamne femeia), glas 8, f. 105r;
- Tropar (Când slăviții ucenici), glas 8 trifonic, f. 107r;
- „Altul repede”, glas 8 trifonic, f. 108r;
- Tropare în Sâmbăta cea Mare, glas 2, f. 108v;
- Prohodul, glasurile 5 și 3, f. 109v;
- Stihira (Soarele și-a cunoscut), glas 5, f. 110v;
- Sfinte Dumnezeule (de la Prohod), glas 8, f. 112v;
- Heruvic (în Joia cea Mare), glas 6, f. 113r;
- Axion (în Joia cea Mare), glas 5, f. 114v;
- Heruvic (în Sâmbăta cea Mare), glas 5, f. 115v;
- Axion (în Sâmbăta cea Mare), glas 6, f. 116v;
- „Câteva immuri”, f. 118r;
- Atotputernice Părinte, glas 8, f. 118r;
- Părinte al veșniciei, glas 8, f. 119r;
- Slavă Ție Doamne, glas 5, f. 120v;
- Din vârsta noastră jună, glas 5, f. 122v;
- Închinăciuni de laudă, glas 8, f. 123r;
- Fugiți nori de vijelie, glas 8, f. 123r;

- Cântați copii, cântați, glas 5 hisar, f. 123v;
- Axionul (Cuvine-se), glas 5, f. 124r;
- Axionul (Cuvine-se), gls 1, f. 126r;
- Heruvic, glas 7 varis, f. 126v;
- Axionul (Cuvine-se), glas 7 varis, f. 127v;
- Heruvic, glas 4, f. 128v;
- Axionul (Cuvine-se), glas 4, f. 129v;
- Heruvic, glas 8, f. 130v;
- Axion (Cuvine-se), glas 8, f. 131v;
- Heruvic, glas 5, f. 132v;
- Axionul (Cuvine-se), glas 5, f. 133v;

Cel de-al doilea manuscris din Biblioteca Seminarului¹³ are dimensiunea 150x105 și se găsește în stare bună. Coperțile sunt din carton de culoare grenă.

Cuprinsul manuscrisului:

- Veniți să ne închinăm, glas 8, p. 1;
- Fericit bărbatul, glas 8, p. 2;
- Doamne strigat-am, glas 1, p. 7;
- Doamne strigat-am, glas 2, p. 8;
- Doamne strigat-am, glas 3, p. 9;
- Doamne strigat-am, glas 4 din Di, p. 11;
- Doamne strigat-am, glas 4 leghetos, p. 12;
- Doamne strigat-am, glas 6, p. 13;
- Doamne strigat-am, glas 7, p. 14;
- Doamne strigat-am, glas 8, p. 16;
- Lumină lină, glas 2, p. 17;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I), glas 5, p. 20;
- Polieleu (Robii Domnului – starea II, *Mărturisiți-vă Domnului*), glas 5, p. 37;
- Polieleu (Robii Domnului – starea I), glas 5, p. 45;
- Polieleu (Robii Domnului – starea II, *Mărturisiți-vă Domnului*), glas 5, p. 47;
- Mărimuri (la Nașterea Maicii Domnului, Slavă...Și acum...), glas 1, p. 48;
- Mărimuri (la Înălțarea Sfintei Cruci), glas 1, p. 52;
- Mărimuri (la Sfântul Dimitrie), glas 1, p. 53;

---

¹³ BSC, ms. rom., 6464, Constantin Georgescu, *Antologie („Cântări bisericești”)*, mijlocul secolului al XIX-lea;

- Mărimuri (la Intrarea în Biserică), glas 1, p. 54;
- Mărimuri (la Sfântul Nicolae), glas 1, p. 54;
- Mărimuri (la Crăciun), glas 1, p. 55;
- Mărimuri (la Sfântul Vasile), glas 1, p. 56;
- Mărimuri (la Întâmpinarea Domnului), glas 1, p. 57;
- Mărimuri (la Bunavestire), glas 1, p. 58;
- Mărimuri (la Florii), glas 1, p. 59;
- Mărimuri (la Sfinții Constantin și Elena), glas 1, p. 60;
- Mărimuri (la Înălțarea Domnului), glas 1, p. 60;
- Mărimuri (la Sfinții Apostoli Petru și Pavel), glas 1, p. 61;
- Mărimuri (la Schimbarea la Față), glas 1, p. 62;
- Mărimuri (la Adormirea Maicii Domnului), glas 1, p. 63;
- Mărimuri (la Bobotează), glas 1, p. 63;
- Mărimuri (la Sfântul Gheorghe), glas 1, p. 64;
- Doxologia mare, glas 2, p. 65;
- Doxologia mare, glas 5, p. 71;
- Doxologia mare, glas 6, p. 77;
- Doxologia mare, glas 7 varis, p. 84;
- Doxologia „Pe Tine Dumnezeule Te lăudăm”, glas 8, p. 91;
- Psalmul 102, glas 8, p. 97;
- Psalmul 145, glas 2, p. 105;
- Sfinte Dumnezeule, glas 2, p. 109;
- Câți în Hristos, glas 5, p. 111;
- Crucii Tale, glas 2, p. 112;
- Aliluia (după Apostol), glas 5, p. 114;
- Heruvic, glas 1, p. 115;
- Heruvic, glas 2, p. 118;
- Heruvic, glas 8, p. 121;
- Heruvic, glas 5, p. 124;
- Heruvic, glas 6, p. 129;
- Heruvic, glas 8, p. 134;
- Răspunsuri mari, glas 8, p. 139;
- Răspunsuri mari (de Nicolae Călinescu), glas 8, p. 142;
- Răspunsuri mari, glas 5, p. 145;
- Răspunsuri mari (la Liturghia Sfântului Vasile), glas 2, p. 147;
- Axion (De tine se bucură), glas 8, p. 154;
- Pe arătătorul, glas 2, p. 158;
- Să se îndrepteze (la Liturghia Darurilor), glas 5, p. 159;

- Tropar (Iată Mirele), glas 8 trifonic, p. 160;
- Tropar (Când slăviții ucenici), glas 8 trifonic, p. 161;
- Heruvic (în Joia Mare), glas 6, p. 162;
- „Axioanele praznicilor de peste tot anul”, p. 165;
- Axion (la Crăciun), glas 1, p. 165;
- Axion (la Bobotează), glas 6, p. 167;
- Axion (la Întâmpinarea Domnului), glas 3, p. 169;
- Axion (la Bunavestire), glas 4, p. 172;
- Axion (la Florii), glas 4, p. 175;
- Axion (la Paști), glas 1, p. 177;
- Slavă...Și acum...Ziua învierii, glas 5, p. 179
- Axion (la Înjumătățirea Praznicului), glas 8, p. 182;
- Axion (la Rusalii), glas 4, p. 183;
- Axion (la Schimbarea la Față), glas 4, p. 186;
- Axion (Adormirea Maicii Domnului), glas 1, p. 188;
- Axion (la Înălțarea Sfintei Cruci), glas 8, p. 190;
- Axion (la Intrarea în Biserică), glas 4, p. 192;
- Axion (Cuvine-se), glas 5, p. 194;
- Axion (Cuvine-se), glas 5, p. 197;
- Axion (Cuvine-se), glas 6, p. 200;
- Axion (Cuvine-se), glas 5, p. 202;
- Axion (Cuvine-se), glas 8, p. 204;
- Axion (Cuvine-se), glas 8, p. 206;
- Chinonic duminical, glas 5, p. 209;
- Polieleu (La râul Babilonului), glas 8, p. 213;
- Stihira (Soarele și-a cunoscut apusul său - incompletă), glas 5, p. 225;
- Condac (Suflete al meu), glas 2, p. 229;
- Podobie (Spăimânta-tu-s-a Iosif), glas 6, p. 231;
- Stihira (Soarele și-a cunoscut apusul său - continuare), glas 5, p. 233;
- Aliluia (din Postul Mare), glas 8 trifonic, p. 237;

VIAȚA BISERICESCĂ:

EPISCOPIA RÂMNICULUI ÎN RELAȚIE CU MITROPOLIA DE LA CARLOVIȚ

Pr. Ilie Turcescu

Oltenia este ținutul românesc care a stat cel mai mult sub stăpânirea romană, fiind într-o permanentă legătură cu scaunele episcopale creștine de la sudul Dunării, care doreau să mențină învățătura creștină în mijlocul populației daco-romane formată aici.

Primii creștini au provenit din rândurile coloniștilor, soldaților și administrației romane, dar pentru formarea creștină a noului popor era nevoie de o muncă susținută, de oblăduirea unui episcop, care să-și exercite rolul sfințitor în aceste ținuturi. Poporul român și limba română s-au format în timp, pe ambele maluri ale Dunării, într-o vastă arie geografică aflată sub stăpânirea Imperiului Roman. Numai la sudul Dunării se aflau, pe la începutul secolului al IV-lea, în jur de 40 de scaune episcopale¹.

Pătrunderea creștismului pe teritoriile locuite de populația daco-romană din nordul Dunării s-a făcut încă din cursul secolului al II-lea, după cucerirea Daciei². Oltenia face parte dintre primele teritorii ale țării noastre care a cunoscut și a primit învățătura creștină³. Dovezile arheologice descoperite în ultimul deceniu în județul Mehedinți, la Izvoarele și Gârla Mare, confirmă faptul că în nordul Dunării au existat încă din secolul al III-lea o puternică dezvoltare a comunităților creștine.

Sfântul Niceta de Remesiana este primul ierarh despre care avem date că și-a desfășurat activitatea misionară pe cele două maluri ale Dunării, direct sau prin trimiși ai săi. Această misiune era posibilă prin faptul că Sfântul Niceta își avea reședința la Remesiana,

---

¹ Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani și români*, Iași, 2007, p. 62.

² Constantin C. Giurescu și Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până azi*, București, 1975, p.163.

³ Sergiu-Grigore Popescu, *Mehedinți, vatră de istorie și spiritualitate ortodoxă românească*, Drobeta-Turnu Severin, 2008, p.55.

astăzi satul sârbesc Bela Palanka, la granița dintre Serbia și Bulgaria,⁴ aproape de Dunăre. Orașul se afla situat pe drumul militar ce lega Europa apuseană de Constantinopol, la 30 km sud-est de Naisus (Niș), populația de aici fiind vorbitoare de limbă latină. Acesta a fost întemeiat de împăratul Traian cu numele Republica Ulpianorum și făcea parte în secolul al IV-lea din provincia Dacia Mediterranea, aparținând diocezei Illyricului⁵.

Poporul român s-a format în timp, pe un spațiu vast, care depășește granițele actuale ale țării noastre. Românii din afara granițelor țării au fost nevoiți să lupte pentru păstrarea identității naționale în timpuri foarte grele, trăind mereu cu gândul la patria mamă, marginalizați de populația majoritară sau supuși unor presiuni și abuzuri care vizau asimilarea. Situația „vlahilor” din Serbia este, de aproape 200 de ani, similară cu cea a românilor transilvăneni aflați sub ocupația habsburgică și apoi austro-ungară.

În secolul al XVIII-lea, legăturile culturale ale Episcopiei Râmnicului cu românii aflați în afara granițelor țării au fost puternice, mai ales că aici a luat ființă prima tiparniță din Episcopia Râmnicului, tradiția tipăriturilor de la Govora păstrându-se aproape fără întrerupere. Cărțile tipărite aici aveau o arie mare de răspândire mai ales în Transilvania, unde era necesară păstrarea credinței noastre strămoșești. După desființarea Mitropoliei ortodoxe din Alba Iulia, în anul 1701, ierarhii de la Râmnic i-au înzestrat pe preoți, au trimis cărți de slujbă și au păstrat permanent legătura cu românii transilvăneni. În vremuri de restriște, Episcopia Râmnicului a reușit să fie un puternic sprijin românilor aflați sub stăpânire străină. Dacă în Transilvania era cunoscută ostilitatea stăpânirii habsburgice și situația umilitoare la care erau supuși românii de aici, relațiile cu episcopii sârbi au fost foarte bune, mai ales că românii transilvăneni, dar și Oltenia (1718-1739), s-au aflat în mai multe rânduri sub jurisdicția Mitropoliei de la Carloviț.

În secolul al XVIII Episcopia Râmnicului ajunsese la apogeul activității tipografice datorită priceperii și râvnii depusă de ierarhii

---

⁴ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, București, 1991, ediția a II-a, p. 132.

⁵ D.M.Pippidi, *Contribuții la istoria veche a României*, București, 1967, p.501.

Damaschin (1708-1725)⁶, Inochentie (1727-1735)⁷, Climent (1735-1748, +1753)⁸ și Grigorie Socoteanu (1740-1770)⁹. Relațiile dintre aceștia și mitropoliții de la Carloviț erau foarte strânse, încât, în acei ani, Râmnicul era principalul furnizor de carte bisericească pentru parohiile ortodoxe românești din Banat, ca de altfel și pentru sârbii și românii aflați dincolo de hotarele țării. În peste 150 de biserici bănățene slujbele se făceau după cărți de slujbă în limba slavă sau română, procurate cu multe sacrificii financiare de la Râmnic¹⁰. Încă din anul 1725 episcopul Damaschin al Râmnicului ceruse autorităților austriece să îi permită difuzarea cărților de slujbă românilor și sârbilor din Banat și Transilvania, dar această doleanță nu i-a fost acceptată¹¹. Cu toată opoziția autorităților, cărțile de slujbă ajungeau în bisericile românești și chiar mai departe, mai ales că se cunosc legăturile dintre românii de aici cu cei din Banatul sârbesc, tipăriturile de la Râmnic ajungând în toată zona Carlovițului.

Episcopii de la Râmnic și-au consolidat relațiile cu Banatul sârbesc în timpul celor două decenii de ocupație austriacă, atunci când Eparhia olteană a fost cuprinsă în jurisdicția Mitropoliei din Carloviț. Colaborarea dintre Râmnic și Carloviț a început încă de pe vremea episcopului Damaschin, care a răspuns solicitării venite de la mitropolitul Moise Petrovici de a publica mai multe cărți menite să ajute la înființarea învățământului confesional sub îndrumarea Bisericii. Această acțiune viza să pună temelia învățământului de obște, pentru această lucrare fiind nevoie de un număr foarte mare de cărți școlare. Primele 400 de bucvare și 100 gramatici au fost primite de la țarul Petru cel Mare (1722), însă numărul acestora era insuficient. Era nevoie de ajutorul tipografiei de la Râmnic pentru a se asigura un număr suficient de manuale.

Episcopul Damaschin începuse tipărirea unui bucvar la Râmnic, cunoscându-se faptul că acesta era un foarte bun traducător, mulți ani după moartea sa traducerile sale fiind tipărite de cei ce i-au

---

⁶ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, București, 1994, ediția a II-a, p. 329.

⁷ *Ibidem*, p. 332.

⁸ *Ibidem*, p. 333.

⁹ *Ibidem*, p. 417-418.

¹⁰ Virgil Molin, *Aria de răspândire a cărților de la Râmnic în Banat în secolul al XVIII-lea*, în „Mitropolia Olteniei”, anul XVI, 1964, nr. 11-12, p. 866-869.

¹¹ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, p. 331.

urmat. Bucvarul, scos după un model rusesc, a apărut la scurt timp după moartea acestuia, în 1726, sub numele de *Intâia învățătură pentru tineri*, în două limbi: slavonă și română. De corectura acesteia s-a ocupat egumenul mănăstirii Govora, Ștefan, care fusese ales ca urmaș al episcopului Damaschin, murind însă înainte de a fi hirotonit arhiepiscop¹². Tipărirea cărții în cele două limbi este o dovadă a faptului că aceasta se adresa și „vlahilor” din Serbia de astăzi, Episcopia Râmnicului fiind preocupată de păstrarea identității naționale a populației românești.

Cartea a ajuns foarte repede în școlile formate în Banat, căci la mai puțin de un an apărea la Râmnic, în anul 1727, a doua ediție care nu mai păstra de această dată textul în limba română. Cel care s-a îngrijit de apariția acestei ediții a fost episcopul Inochentie al Râmnicului, succesorul lui Damaschin¹³. Relația episcopului Inochentie cu mitropolitul Moise Petrovici al Carlovițului era foarte apropiată, dăruindu-i acestuia un *Molitvelnic* tipărit în 1730, ce avea o prefață omagială¹⁴. A treia ediție din *Intâia învățătură pentru tineri* apare în anul 1734 „cu toată cheltuiala preasfințitului domn Vichentie Ioanovici, mitropolit al Carlovațului, sftenic al împăratului”¹⁵. Dorința de a-i ajuta pe sârbii și românii ortodocși din Banat și Carloviț, a făcut ca Inochentie să dea prioritate nevoilor de carte ale acestora în dauna manuscriselor care își așteptau rândul încă de pe vremea lui Damaschin.

Relațiile dintre Râmnic și Carloviț erau firești dacă luăm în considerare faptul că atât românii transilvăneni cât și sârbii din această mitropolie se aflau sub jugul habsburgic. Se crease astfel o punte ortodoxă între românii din Episcopia Râmnicului și cei din Banat menită să sporească rezistența împotriva atacurilor catolicilor și a protestanților. O dovadă în plus cu privire la trăinicia acestor relații este faptul că, deși Oltenia nu se mai afla sub stăpânire habsburgică și raporturile juridictionale încetaseră, mitropoliții de la Carloviț apelau în continuare la tiparnița de la Râmnic.

---

¹² *Ibidem*, p. 332.

¹³ Virgil Molin, *Tiparnița de la Râmnic în timpul păstoriei lui Inochentie*, în „Mitropolia Olteniei”, anul XV, 1963, nr. 3-4, p. 190.

¹⁴ Idem, *A intenționat Râmnicul să înființeze o tiparniță în Banat?*, în „Mitropolia Olteniei”, anul XXI, 1969, nr. 1-2, p. 67.

¹⁵ Mihai Manolache, *Viața și activitatea episcopului Inochentie al Râmnicului (1727-1735)*, în „Mitropolia Olteniei”, anul XIX, 1967, nr. 9-10, p. 749.

În anul 1755, mitropolitul Pavel Nenadovici „al întregului popor slavo-sârb și valach” (din Imperiul Habsburgic) tipărește la Râmnic, în timpul păstoririi episcopului Grigorie Socoteanu, o *Gramatică slavonă*¹⁶, aceasta fiind o carte de școală mai avansată, adresată celor care își însușiseră primele învățături.

Cea mai reușită tipăritură de la Râmnic, adresată sârbilor și românilor din Banat și Carloviț a fost *Pravila de rugăciuni a sfinților luminătorilor sârbi*, apărută în 1761 la rugămintea episcopului Sinesie Jivanovici de la Arad, cu binecuvântarea lui Pavel Nenadovici¹⁷. Aceasta este considerată cea mai frumoasă tipăritură râmniciană de nivel bibliofil ieșită din aceste teacuri.

Tipărirea acestor cărți sunt o dovadă certă a faptului că au existat relații strânse între Episcopia Râmnicului și biserica sârbă din teritoriul ocupat de habsburgi. Mitropolia de la Carloviț, datorită unor raporturi cultivate constant cu diferiții ierarhi ai Râmnicului, a contribuit la ctitorirea învățământului obștesc de pe întinsul teritoriu aflat sub jurisdicția sa, între care se aflau și foarte mulți români.

Din păcate, cooperarea din secolul al XVIII-lea între românii din Episcopia Râmnicului și cei din Mitropolia de Carloviț nu s-a mai păstrat după destrămarea Imperiului Habsburgic. S-a ajuns la un fapt grav și de neînțeles, ca în Serbia de astăzi să existe două situații diferite pentru două zone locuite de români. Cei care s-au aflat sub jurisdicția Mitropoliei de la Carloviț sunt recunoscuți ca etnici români fiind cuprinși în Episcopia „Dacia Felix” cu sediul la Vârșeț, iar cei de pe Valea Timocului, care au stat sub pașalâc turcesc în cealaltă parte a Serbiei, nu sunt recunoscuți ca români și nu li se permite graiul românesc, preoți români, slujbe religioase și învățatură în limba maternă.

Deși ne aflăm la începutul mileniului al III-lea, viața românilor timoceni a rămas încremenită ca acum 200 de ani. Numiți „vlahi”, pentru a li se șterge originea românească, obligați să asculte slujbele religioase în limba sârbă, pentru a fi integrați în „marea familie slavă”, aceștia riscă să-și piardă originea românească. Este necesar ca românii să cunoască drama fraților lor din Valea Timocului și să-i sprijine pe aceștia în lupta lor pentru păstrarea limbii, a tradițiilor și obiceiurilor din străbuni. Relațiile româno-sârbe din secolul al XVIII-

---

¹⁶ Virgil Molin, *A intenționat Râmnicul să înființeze o tiparniță în Banat?*, p. 68.

¹⁷ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, p. 418.

lea sunt o dovadă vie a faptului că atitudinea autorităților față de românii din Valea Timocului este contrară spiritului creștin ortodox și istoriei comune a celor două popoare.

CUVÂNT DIN AMVON:

CUVÂNT DUHOVNICESC LA PRAZNICUL FLORIILOR
ÎMPREUNĂ CĂLĂTORIND PE CALE - DE LA PATIMĂ LA ÎNVIERE

Pr. Lect. Dr. Ioniță Apostolache

„Învierea cea de obște mai înainte de Patima Ta încredințând-o, pe Lazăr din morți l-ai sculat, Hristoase Dumnezeule. Pentru aceasta și noi, ca pruncii, semnele biruinței purtând, Ție Biruitorului morții strigăm: Osana Celui dintru înălțime, bine ești cuvântat, Cel ce vine întru numele Domnului”

Cea de a VI-a Duminică a Postului Mare, a Floriilor, se poate traduce cel mai bine, din punct de vedere liturgic, prin mesajul simbolistic reflectat în cântările care au îmbrăcat întreaga săptămână premergătoare. Predomină așadar îndemnul *urmării Mântuitorului Hristos* în patimă, răstignire, moarte, îngropare și mai apoi în dumnezeiasca Sa Înviere.

Perioada premergătoare Patimilor Domnului este marcată de două evenimente importante, esențiale în ascendența duhovnicească către Praznicul Învierii: **Sâmbăta lui Lazăr** și **Duminica Floriilor**. De acum și până în Vinerea Mare căutăm cu ochii duhovnicești ai sufletului la „întâlnirea dintre Hristos și Moarte – mai întâi în persoana prietenului Său, Lazăr, și apoi în Moartea lui Hristos Însuși”. Despre acest parcurs, părintele Alexander Schmemmann spune că *„este calea aceluia ceas al lui Hristos despre care El a vorbit adesea și către care întreaga Sa misiune pământească a fost orientată”* (Postul Mare – pași spre Înviere, București, 2013, p. 135). Pentru acest ceas al Său, Domnul îi pregătise dinainte pe Ucenicii Săi, prevestindu-le cele ce aveau să I se întâmple: *„iată, ne suim la Ierusalim și Fiul Omului va fi predat arhierilor și cărturarilor; și-L vor osândi la moarte și-L vor da în mâna păgânilor. Și-L vor batjocori și-L vor scuipa și-L vor biciui și-L vor omorî, dar după trei zile va învia”* (Mc. 10, 33-34).

În strânsă legată cu Praznicul Floriilor stă așadar „învierea lui

Lazăr, cel mort de patru zile". Această minune alcătuiește o parte importantă din contextul în care trebuie să înțelegem și să deslușim duhovnicește evenimentul Intrării triumfale a Domnului în Ierusalim. Momentul în sine este mai puțin cunoscut credincioșilor de rând, fiind evocat în sâmbăta de dinaintea Floriilor (In 11, 1-45), care se cheamă și Sfâmbăta lui Lazăr. Aceasta este cea de a treia înviere din morți pe care o împlinește Mântuitorul, alături de cea a fiicei lui Iair și a fiului văduvei din Nain. Lazăr, împreună cu surorile sale, Marta și Maria, erau „prieteni” Mântuitorului: „Lazăr, prietenul nostru, a adormit” (cf. In. 11, 11); „Și iubea Iisus pe Maria și pe sora ei și pe Lazăr” (11, 5). Aflăm iarăși din Sfânta Scriptură de multe ori Domnul rămăsese în casa celor trei frați și stătuse împreună cu ei la masă (cf. Lc. 10, 37-42). Și pe când se afla în Ierusalim a aflat că Lazăr murise, s-a întristat de aceasta, însă nu s-a grăbit să meargă spre locul unde se găsea, în Betania. Domnul le spune așadar ucenicilor că Lazăr „a adormit”, iar aceștia se bucură, crezând că „dacă a adormit, se va face bine. Iar Iisus vorbise despre moartea lui, iar ei credeau că vorbește despre somn ca odihnă” (In. 11, 11-13). Acesta este temeiul pentru care noi, creștinii, socotim moartea ca „odihnă veșnică” și nici pe departe „trecere în neființă”, după cum spun astăzi cei neștiutori sau îndărădnici. Și iarăși nu mai vorbim de morți, ci de „adormiți în Domnul” și pe ei îi pomenim, încredințați fiind că prin Lazăr și prin Iisus Hristos aceștia vor învia.

Dacă pe Marta și Maria le găsim în preajma Mântuitorului, una șezând la picioarele Sale și ascultând cuvântul, alta slujindu-I la masă, despre Lazăr nu știm foarte multe. „În orice caz, el nu era mai puțin credincios decât surorile sale. Și nici mai puțin ascultător. Chiar dacă nu zice nimic – cel puțin în imaginea Evangheliilor – există totuși un moment în care Lazăr își exprimă credința și ascultarea printr-un act mai grăitor decât orice cuvânt: când îl cheamă Iisus, el răspunde și din mormânt. Era mort de patru zile, îmbălsămat și îngropat. Dar când Domnul îl strigă: Lazăre, vino afară!, Lazăr vine, chiar dacă trebuie să se scoale din somnul morții. El ascultă porunca, chiar dacă trebuie s-o facă cu mâinile și cu picioarele legate (In. 11, 43-44)” (Pr. prof. dr. Vasile Mihoc, *Meditații la Evangheliile Duminicilor Triodului și Pentecostarului*, Sibiu, 2003, 95-96).

La rândul ei, minunea învierii lui Lazăr trebuie de asemenea

înțeleasă într-un context scripturistic mai amplu. Pe de o parte, așa cum am amintit la început, o înțelegem ca prefațare al Praznicului Intrării în Ierusalim, textul pericopei evanghelice fiind în fapt o completare omogenă. Pe de altă parte, își deslușește înțelesurile duhovnicești în legătură cu „Pilda bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr” (Lc. 16, 19-31). Este firesc să ne întrebăm dacă există o legătură între cei doi Lazăr și în ce fel se găsesc în legătură? Este de asemenea limpede că și unul și altul au legătură cu Învierea: unul viază în sânul lui Adam, celălalt în dragostea și prietenia lui Hristos. Lucrurile sunt încă și mai clare dacă ne luăm în calcul rugămintea bogatului din pildă, care se găsea la locul de osândă, și răspunsul patriarhului Avraam: *„Rogu-te, dar, părinte, să-l trimiți în casa tatălui meu, căci am cinci frați, să le spună lor acestea, ca să nu vină și ei în acest loc de chin. Și i-a zis Avraam: Au pe Moise și pe prooroci; să asculte de ei. Iar el a zis: Nu, părinte Avraam, ci, dacă cineva dintre morți se va duce la ei, se vor pocăi. Și i-a zis Avraam: Dacă nu ascultă de Moise și de prooroci, nu vor crede nici dacă ar învia cineva dintre morți”* (Lc. 16, 27-31). Mântuitorul rostise această pildă înainte de a împlini minunea învierii lui Lazăr, în Betania. A doua zi însă, arhieriei s-au sfătuit să-L răstignească *„și pe Lazăr să-l omoare. Căci, din cauza lui mulți dintre iudei mergeau și credeau în Iisus”* (In. 12, 10-11).

Un al doilea moment premergător Praznicului este ungerea cu mir de nard, adusă de Maria, sora lui Lazăr, pentru capul și picioarele Domnului: *„Și I-au făcut acolo cină și Marta slujea. Iar Lazăr era unul dintre cei ce ședeau cu El la masă. Deci Maria, luând o litră cu mir de nard curat, de mare preț, a uns picioarele lui Iisus și le-a șters cu părul capului ei, iar casa s-a umplut de mireasma mirului”* (In. 12, 2-4). Jertfa a fost adusă într-un vas de alabastru, socotit a fi de mare preț. Gestul făcut de Maria a fost bine primit de Domnul, dar dezaprobat de cei care erau de față, în special Iuda, cel care purta punga: *„Pentru ce nu s-a vândut mirul acesta cu trei sute de dinari și să-i fi dat săracilor?”* (v. 5). Grijă pentru cei săraci era în fapt un pretext, căci peste numai câteva zile vistiernicul cel viclean avea să vândă iudeilor pe „Mirul cel fără de preț”.

Domnul primește jertfa Mariei și casa întreagă să umple de bună-mireasmă. *„Lucrul de mare preț în ofranda acestei femei sfinte este mai presus de orice iubirea ei fără seamăn. Ea a umplut atunci casa de mirosul frumos al mirului. Dar umple întreaga istorie creștină de mirosul frumos al credinței și al iubirii ei. Acest miros*

este atât de viu oricând și oriunde pentru sufletele credincioase” (Pr. prof. dr. Vasile Mihoc, *Meditații la Evangheliile Duminicilor Triodului și Pentecostarului*, p. 97). Mai mult, ceea ce făcuse Maria se împlinește pentru ziua punerii Domnului (v. 7). Inspirată de Duhul Sfânt, ea a știut că, atunci când v-a muri, Iisus nu va avea parte de o înmormântare obișnuită. Sfintele Evanghelii confirmă acest lucru. Răstignirea a avut loc vineri după masă. După apusul soarelui la evrei începea ziua sâmbetei, sau ziua de odihnă, când nimeni nu mai avea voie să împlinească nicio lucrare. Ei s-au grăbit să dea jos de pe cruce Trupul Domnului și să-L pună în mormând înainte de apus, lăsând însă neîmplinite celelalte rânduieli ale îngropării. Femeile nu au participat la ritualul de înmormântare, fiind îndepărtate și împiedicate să-I ungă trupul cu mirodenii. Această rânduială fusese însă împlinită de Maria, cu șase zile înainte de îngroparea Sa.

Vestea minunată a învierii lui Lazăr străbătuse până dincolo de porțile Ierusalimului. Acest lucru a făcut ca intrarea Domnului în Cetatea Sfântă să fie atât de ovaționată de popor: „*A doua zi, mulțime multă, care venise la sărbătoare, auzind că Iisus vine în Ierusalim, au luat ramuri de finic și au ieșit întru întâmpinarea Lui și strigau: Osana! Binecuvântat este Cel ce vine întru numele Domnului, Împăratul lui Israel!*” (In. 12, 12-13). Avem înaintea de acum două tabere distincte: pe de o parte fariseii, care erau împotriva lui Iisus și care hotărâseră să-L omoare, și pe de altă parte, poporul care-L primea ca pe un împărat. Călare pe asin, Domnul intră triumfător în cetate. Căutând cu ochii sufletului la aceasta, ne punem întrebarea firească: oare El nu știa că peste câteva zile avea să moară? Cum se face atunci că primește toate aceste aclamații și, mai mult, le încurajează? Evident că le știa toate. Cu puțin înainte am auzit de la Dânsul că Maria a împlinit ungerea pentru punerea Sa în mormânt. Îl vom vedea iarăși la Cina cea de Taină unde se va împărtăși euharistic Ucenicilor Săi. În Ghetsimani se lasă prins și înlănțuit de iudei după ce este vândut de Iuda. Cunoaștem iarăși că de multe ori, El se dăduse la o parte din calea primejdiei, chiar și atunci când iudeii căutau să-L omoare. „De data aceasta” – spune mitropolitul Bartolomeu Anania – „totul este pe dos. Își vestește moartea foarte apropiată, merge în Grădina Ghetsimani și atunci când Iuda Îl descoperă, Îl identifică și-L arată ostașilor, în loc să se apere, întinde mâinile ca să fie legat, lăsându-Se ca un miel nevinovat care este dus spre junghiere”.

Toate aceste lucruri și întâmplări, adunate înaintea noastră începând din Duminica Floriilor și până la Dumnezeiasca Înviere trebuie să înțeleasă în profunzimea lor. Aici să în fapt măreția creștinismului! Mesajul adevărat al Mântuitorului Hristos nu a fost înțeles de conaționalii Săi. La intrarea în Ierusalim L-au văzut ca pe un om înzestrat cu puteri extraordinare, ca pe un împărat eliberator al poporului de sub jugul dominației romane. În mintea poporului, Cel care îl înviase pe Lazăr din morți, putea oricând să meargă într-un cimitir, să ridice de acolo armată și să-i zdrobească pe cotropitori. Profețiile erau acum înțelese politic și Mesia nu mai venea să-i dezrobească pe iudei din robia păcatului, ci din robia romanilor. Promisiunea dumnezeiască a izbăvirii se transformă într-un ideal național.

De multe ori Domnul spusese: „Împărăția Mea nu este din lumea aceasta” (In. 18, 36) și iarăși: „Eu, Lumină am venit în lume, ca tot cel ce crede în Mine să nu rămână întuneric” (In. 12, 46). „Cum să priceapă păgânul Pilat și cum să priceapă ereii că există o altă împărăția!” – mai spune mitropolitul Bartolomeu – „Ori este aci, ori nu este? Vrem să o vedem pentru că ne trebuie! Lucrurile sunt foarte clare: ei gândeau pământeste, ca niște pământeni, Iisus gândea dumnezeiește, ca un Dumnezeu. Dintre toți, fariseii gândeau mai omenește decât toți și ei se temeau că va fi proclamat împărat, nu pentru că urmau să fie astfel dezrobiți de romani, căci asta o doreau și ei, ci pentru că nu era omul lor. Era adversarul lor. Și atunci când ești egoist și interesat politic, nu te mai interesează binele comun al patriei, ci interesul partidului din care faci parte și ei, fariseii și saducheii, erau partide politice. Nu este de-al nostru, nu ne trebuie, chiar dacă ar fi să ne dezrobească! Știm ce s-a întâmplat peste numai câteva zile”.

Urmează să ne întrebăm în mod fieresc: când a fost sincer poporul, atunci când l-au ovaționat la intrarea în Ierusalim, sau mai pe urmă, când l-au condamnat la moarte, alegându-l pe Baraba pentru grațiere? Putem spune, fără să greșim, că și într-un caz și în celălalt. Despre prima situație deja am vorbit, fiind configurată și justificată de imboldul politic. Cea de a doua își găsește răspunsul în psihologia de turmă. Domnul merge așadar de bună voie la Patimă, este legat, biciuit, scuipat, judecat și apoi răstignit între doi tâlhari. Din această postură, poporul nu-L mai putea percepe ca pe un

împărat. Imaginea Lui mântuitoare fusese deîndată dată uitării și aceiași oameni, care astăzi Îl primesc cu osanale, mâine Îi vor striga: „Răstignește-L! Răstignește-L!” „Cetatea Ierusalimului, care astăzi e teatrul acestei sărbători strălucite” – zice Ilie Miniati – „peste câteva zile va fi priveliștea înfricoșetoadelor tânguiri. Ea, care-L primește acum ca pe un împărat al lui Israel, peste câteva zile Îl va pironi pe cruce ca pe un făcător de rele. Acest popor care acum fâlfâie stâlpi de finic, peste câteva zile îi va ciopli crucea. Aceștia, care îi strigă acum Osana, vor striga să se răstignească. Astăzi îi arată atâta cinste, iar peste câteva zile atâta defăimare. Aceștia care acum se închină Lui, sunt cei care Îl vor răstigni” (Ilie Miniati, *Predici*, p. 242).

Întreaga pleadă de evenimente liturgice pe care le trăim astăzi, la fel ca în fiecare an, în duhul și lucrarea Bisericii reprezintă idei legate de „bucuria sau tristețea” prăznuirii, ci „realitate vie și concretă”. „Una este să știm că, prin strigătul *Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?*, Hristos S-a manifestat în starea Lui de cheneză și de smerenie. Cu totul altceva este să prăznuim acest eveniment în fiecare an, în acea Vineri unică în care, fără să-l raționalizăm, știm cu certitudine faptul că aceste cuvinte, fiind spuse o dată, rămân etern reale, așa încât nici victoria, nici slava, nici toate acestea la un loc nu le vor putea șterge. Una este să explicăm că învierea lui Lazăr este spre «încredințarea învierii cea de obște» (troparul), cu totul altceva este să sărbătorim, începând de a doua zi, pentru o săptămână întreagă, această lentă întâlnire între viață și oarte, să devenim parte din ea, să vedem cu proprii ochi și să simțim cu întreaga noastră ființă ceea ce implică vorbele lui Ioan: «Atunci Iisus a suspinat cu duhul și S-a tulburat întru Sine ... și a lăcrimat» (In. 11, 33, 35). Pentru noi și cu noi toate acestea se întâmplă *astăzi*” (Al. Schmemmann, *Postul Mare*, p. 140-141).

BUNUL MEU, IISUS

Pr. Constantin Rusan

Când Te-am văzut pe Tine răstignit pe cruce,
În vinerea durerii când Tu Te chinuiai,
M-ai privit o clipă cu chipul Tău cel dulce
Și-atunci am înțeles, că încă mă iubeai.

Și am venit apoi aproape lângă Tine,
Dar n-am putut nicicum durerea să Ți-o-alin,
Am strâns din rana Ta picuri de rubine
Și-așa mi-am început eu viața de creștin.

Am navigat pe valul vieții ce m-a dus
Și am dorit mereu pe Tin' să Te urmez,
Că ai murit în chinuri, Bunul meu, Iisus,
Viața mea-ntreagă, pe veci Ti-o-ncredințez.

De-atunci mereu îngenunchez sub crucea Ta,
În răcoarea serii aștept să Te-ntâlnesc,
Fă-mi viața mea, Stăpâne, o candela să stea,
Să ardă pentru Tine, o, Domnul meu ceresc!

TÂNGUIREA UNEI CRUCI

Lhana Roma-Nova

În aceste clipe sfinte, patimi pentru săptămână,
Iisus Domnul se pogoară
printre oamenii smeriți...
Sufletul,
le ușurează
când îi ține strâns de mână, când le-arată Calea Dreaptă,
nu-i mai lasă rătăciți.

Doamne, noi, Te-am așteptat!
Ieri,
în spicele de grâu...
Te-om fi căutat amarnic printre gânduri înfricate,
desculți prin nisipul mării sau în valuri reci de râu,
de nu știm afla Păstorul
Ce ne cară El în spate?!

N-avem ochi pentru Acela Ce-i Stăpân pe-acest pământ
și îngrijește turma oarbă
din sorgintea-i milenară
căci
iubirea pentru Dânsul
s-a pierdut mereu în vânt...
Cât mai poate fi iertată vina noastră cea plentară?

Știm că suntem vinovați pentru tot ce-i omenesc...
Pentru ură, necredință, furt, minciună, nepăsare,
pentru frică, lene, moarte
și păcatul strămoșesc,
dar
în Săptămâna Mare,
Te rugăm, ne dă... iertare!

Dă o ultimă speranță crucilor ce știu să plângă
așteptându-și mântuirea...

Să le fie strai ceresc!
Vezi? Din ochi nu le cad lacrimi!
Sânge ...
a început să curgă!
Doar așa Te răsplătesc!

Neputința ăstor cruci e canon suprem, pedeapsă
pentru care își bat în suflet
cuie grele, răni urâte
iar
pe cel mai ascuțit
l-au înfipt adânc în coapsă...
Să-Ți arate că le dor ale Tale suferințe din iubire izvorâte!

Fă o ultimă încercare pentru neamul omenesc!
Ia dureri, păcate, vină,
clipele de fericire,
dă-le foc la colț de lume
(unde ei Te prigonesc)...
Al lor vis îl fă credință, și iubire,
înveșnicire!

Să renască din cenușa morților ce-i sunt părinți,
să recapete speranța nemuririi, a învierii...
Știi, Tu, bine!
Fă păcatul omenirii
un crin alb
în mâini de sfinți...
Pune în orice cruce vie Adevărul Pur din Tine!

ÎNGERUL DE LA FÂNTÂNĂ

Lhana Roma-Nova

La zidirea lumii, s-a născut întâi
Cel ce-avea să fie al ei căpătâi,
s-a născut Cuvântul – gânduri întrupate,
zbor de libelule peste Principate...

La zidirea lumii, cerul însuși plânge
lacrimi de căință prefăcute în sânge
căci uitat-a Domnul într-a Sa mistrie
sfânt pământ și-o țară, pe-a mea Românie!

La zidirea lumii, oștile cerești
întind spre neanturi scări mănăstirești
pe care să urce mii de libelule,
să se-așeze în ceruri lângă tarantule
și să înceapă a își țese toate împreună
țarina de aur, țarina română...

Cete întregi de libelule
s-au zidit în tarantule
ca să țese infinituri
din amurg și răsărituri,
ca să țese focul viu
din cuvântul străveziu
și să țese apa vie
din triluri de ciocârlie!

Când aflat-a Domnul Sfânt
că s-a țesut din Cuvânt
fir de aur, fir de foc,
de mătase – la mijloc,
supăratu-S-a pe îngeri, pe arhangheli - cei dintâi,
pe cei patru: Mihail,
Gavriil
și Rafail,

pe vestitul Uriil,
îngeri de vânturi ascunse într-al lor cinstit călcâi,
iar în sfânta-I supărare
a voit răscumpărare:
- Blestemați să fiți cu toții
voi cei ce-ați făcut pe hoții,
voi cei care ați cutezat
a fura al meu cnezat,
voi cei care ați îndrăznit
prin al vostru gest căznit
să îmi luați ce Eu gândisem
și în Cuvânt azi răspândisem
cum că doar acea mistrie
trebuia a fi solie
peste neamuri și popoare...
Îi puneam aripi să zboare!

Voi furat-ați de la Mine
nemuririle latine
dar vă iert c-am obosit
de atât bolborosit
și ca semn de-a Mea iertare
vă voi pune o întrebare:
- Oști cerești și libelule
zidite în tarantule

ce-ați țesut cu fir din soare

infinitul care doare,

ce-ați țesut cu fir de foc

nemurirea în stil baroc,

aș vrea să Mă țineți minte...

Vă puteți zidi în cuvinte?

Fericite c-au scăpat
de pedeapsă, de păcat,

oștile cerești și ele
s-au zidit pe cer în stele,
libelule uimite
s-au țesut doar în cuvinte
și-apoi s-au zidit pre stele
să picteze în cer pastele
ca să zboare împreună
peste țarina română...

Iar din când în când coboară
întru inimi de fecioară,
și în inimi de feciori...
Tu le simți, te trec fiori?

Simți cum se zidesc în tine
stele din dureri latine,
simți sclipiri și-a lor răcoare
când pe buze cade o boare
din pastele ce se-așează
în suflet și te veghează?

Simți tu focul ce te arde
când citești o veche carte
și în care-i o fărâmbă
dintr-a ta limbă română?

Simți tu foc ce te cuprinde
când iubirea te surprinde
și ai vrea să-i dai un nume
dar ea însăși te răpune
și îți spune răspicat
ca să n-o dai la mezat...
Al ei nume-i doar *iubire*,
cată în cartea de Citire!

Și mai caută într-o carte,
caută cuvântul *moarte*!
Căci acest cuvânt te-așteaptă

de nu ești ființa înțeleaptă
a citi în Abecedar
un cuvânt ce-l găsești rar
dar, odat' ce l-ai aflat,
el va fi al tău palat,
el, *Român* de ieri, de mâine...
Ai găsit cuvântul *pâine*?

De găsești cuvântul *țară*
să nu uiți să îi pui tiară
din îngeri și libelule
zidite în tarantule,
constelația de foc, constelația de aur...
Limba noastră – sfânt tezaur!

Limba veche românească,
acea cetină cerească
ce se întinde ca o punte
precum laurii pe frunte
între toți acei ce simt
românește și consimt
că de-or fi sortiți să moară
departe de a lor țară,
vor lua cu ei în Rai
românescul nostru grai,
iar de vor ajunge în Iad
vor ascunde în flori de jad
limba sfântă românească,
diavolii să n-o găsească,
să n-o ardă vreun strigoi,
ci să ardem numai noi!

Tu, Român de România,
să nu-ți pierzi vreodat' făclia,
limba ta cea românească...
doar ea știe să zdrobească
rătăcirile din unii

(precum au făcut străbunii),
rătăcirile tirane
dinspre state suzerane!

Zi cu noapte se îngână
într-a ta limbă română
și se nasc din rezonanță
vechi luceferi de speranță
ce-o cântă cu toți la strană,
ea - balsam la orice rană...

Dreptatea, de îți e rănită,
limba ta neprihănită
se va îmbrăca în armură
și cu greaua-i lovitură
va ucide pe făptaș...
Limba ta nu este laș!

Al tău înger - la fântână,
va păzi limba română,
va păzi-o de sirene
și de alte măști viclene,
va păzi-o de reptile
care prin vorbe subtile
vor a o târi în mocirlă...
Șarpe, viperă, șopârlă!

Constelația de aur, constelația de foc...
Limba noastră cea română întru Domnul are loc!

Limba noastră-i o ređută
ce L-a învins pe Dumnezeu
când iubirea-I nevăzută
a dat nume unui zeu...
L-a numit Limba Română,
șapte zile în săptămână,
șapte zile, șapte nopți...
Ca pedeapsă la ai hoți!

SLUJITOAREA DOMNULUI, MARIA

Lhana Roma-Nova

Oh, Tu, Doamne!... Oh, Tu, Doamne,
Ce-ai trimis în prag de toamne
pe-al Tău sol, înger atic,
în Efes - oraș antic,
cu trei zile înainte
de-a pleca spre cele sfinte
Maica noastră, a tuturor...
Pentru ce atâta zor?
De ce îngerul atic
a zburat într-un nor mic
și nu l-am putut vedea
noi ceilalți când spovedea
pe Cea Care a plâns mereu
pe-al Său Fiu de Dumnezeu?

Oh, Tu, Doamne!... Oh, Tu, Doamne,
Ce-ai dat voie să-L condamne
pe Acel Fără de Vină
când se ruga într-o grădină
(în grădina Ghetsimani),
cei mai de temut caimani...
Colții lor, când și-au înfipt,
orice frunză și-orice vipt
au căzut, au făcut groapă
Celui Care le-a fost Apă,
le-a fost Țarină, Lumină...
De-atunci toți la El se închină!

Oh, Tu, Doamne!... Oh, Tu, Doamne,
câte mii de vechi canoane
mai avem a le purta
s-ajungem la Dumneata,
precum Maica prea Curată,
Fecioara Neîntinată,

când din margine de lumi
au sosit bătrâni și juni,
toți Apostolii, în grabă,
să cinstească pe-a Ta Roabă?